

Универзитет „Гоце Делчев” - Штип

Економски факултет – Штип

Економија на Европска унија

Тања Кускински

ЦАРИНИ И ЦАРИНСКА ПОЛИТИКА НА Р. МАКЕДОНИЈА

- МАГИСТЕРСКИ ТРУД-

Штип, 2015

UNIVERZITY OF GOCE DELCEV - STIP

FACULTY OF ECONOMICS

Economy of European union

Stip

Tanja Kuskinski

Customs and Tariff Policy of the Republic Macedonia

- MASTER THESIS-

Stip, 2015

Комисија за оценка и одбрана

Ментор: проф. д-р Ристо Фотов

Редовен професор, Економски факултет

Член: доц. д-р. Јанка Димитрова

Редовен професор, Економски факултет

Член: доц. д-р. Илија Груевски

Редовен професор, Економски факултет

„ЦАРИНИ И ЦАРИНСКА ПОЛИТИКА НА Р. МАКЕДОНИЈА”

Краток извадок

Единствено светскиот пазар настанал како резултат на отворање на економските системи на државите и нивната интеграција и неизбежно бара нивото на високата царинска заштита на домашната економија да се ограничи во една релативна мера. Работата, дефинитивно не била лесна, но е направен важен чекор со воспоставувањето на хармонизирана општа правна рамка за регулација на светската трговија. Достигнувањата на универзален план кои се однесуваат на царинските бариери имале долг пат низ историјата, од целосните царински и нецарински бариери до создавање на хармонизирана правна рамка со која се регулира светската трговија на еден сеопфатен и соодветен начин. Во овој труд, настојваме да ги прикажеме напредокот на царината и царинската политика на Р. Македонија.

Клучни зборови: царини, царинска политика, ефекти, инструменти, СТО.

„Customs and Customs Policy of the Republic Macedonia“

Abstract

The unique global market formed as a result of the opening of economic systems of states and their integration, necessarily entails the need for high levels of tariff protection of domestic industry limits in a realistic way. Task certainly was not easy but it made significant progress establishing harmonized general legal framework for the regulation of the world trade. Achievements concerning tariff barriers had their long journey through history, from the full tariff and non-tariff barriers to the creation of harmonized legal framework that directs world trade in a comprehensive and satisfactory manner. The paper will seek to show the achievements made in this field by the customs and customs policy of the Republic Macedonia.

Keywords: customs, customs policy, effects, instruments, WTO

СОДРЖИНА

Вовед

- 1. Поим и значење на царините**
- 2. Цели и ефекти на царината**
  - 2.1. Фискална цел и ефект**
    - 2.1.1. Фискален ефект на царината**
  - 2.2. Економска цел и ефект**
    - 2.2.1. Ефекти на царината врз цените**
    - 2.2.2. Ефект на заштита на домашната млада индустрија**
    - 2.2.3. Редистрибутивен ефект на царината**
- 3. Инструменти на царинската политика**
  - 3.1. Основни (долгорочни) инструменти на царинската политика
(царински стапки, царинска основица и царински преференцијали)**
  - 3.2. Помошни (краткорочни) инструменти на царинската политика
(царински контингенти-квоти, антидампиншки царини, итн.)**
- 4. Видови царини (според движење на стоката, целта за воведување на царината, начин на одмерување на царинската обврска, начин на донесување пропис за царина, висината на царинското оптоварување)**
- 5. Регулационоста на царините и царинската постапка во Република Македонија**

- 5.1. Царинење на увезената стока според царинскиот закон
- 5.2. Распоредување на стоките според царинска тарифа
- 5.3. Одредување на царинскиот долг
- 5.4. Локално царинење
  - 5.4.1. Локално царинење при увоз
  - 5.4.2. Локално царинење при извоз
- 6. Аргументи за ефектите на царината врз размената
  - 6.1. Аргументи за царина (смалување на дефицитот, зголемување на вработеноста, заштита од евтина работна сила, чување на парите дома, подобрување на односот на размената, неекономски аргументи, заштита на млада индустрија).
- 7. Хармонизирање на царинската политика на Р. Македонија согласно царинската политика на ЕУ и преземените обврски со зачленување во СТО.
- 8. Заклучок
- 9. Литература

1. Поим и значење на царините

Царината претставува еден од основните инструменти за надворешно - трговска заштита на националните економии, што е признаена од страна на Општата спогодба за царини и трговија и Светската трговска организација. Царините, првобитно имале фискална функција, односно нивна основна цел била да обезбедат приходи на владетелот. Тие служеле како постојан и изобилен приход на владетелот, поради што се дефинирале како приход од стоките што се увезувале во или се извезувале од територијата на владетелот. Подоцна, царините добиваат карактер на давачка што државата ја наплаќала заради одржување на безбедноста на своите граѓани за премин преку мостови (мостарина), преку патишта (патарина), за продажба на стока на панаѓури и слично.¹

Оттука произлегува дефинирањето на царината како плаќање за индивидуалните погодности што државата им ги обезбедувала на своите граѓани.² Појавата на национални држави со самостојни царински системи влијаела врз квалитативното третирање на царините. Од меркантилизмот наваму царините стануваат инструменти на националните надворешно - трговски политики така што, поради проширувањето на нивните функции, нивното дефинирање станува покомплексно. Нивната фискална функција (како приход во државниот буџет) добива секундарно значење, додека примарно значење имаат заштитната и развојната функција. Посебно внимание се посветува на влијанието на царините врз промените на

---

¹ http://www.fms-tivat.me/predavanja3god/Carine_tarifni_sistemi_7.pdf

² Vladimir Pertot, "Ekonomika međunarodne razmene u uslovima intervencionalizma", Zagreb, 1967

релативните цени, а со тоа и на промените во вредностите на увозот и на извозот, на рамнотежата на трговскиот биланс, на развојот на одредена гранка и на националното стопанство во целина, на прераспределбата на националниот доход врз вработеноста.

Царината денес, генерално, претставува јавна давачка што државата ја наплаќа при надворешно - трговски промет, главно при увоз на стоки со цел преку заштита на домашното стопанство да се оствари економски раст и развој на националната економија. Царината и царинскиот систем се од големо значење за развојот и заштитата на домашната економија. Без модерни царини и царински системи не може да се постигне ниту економски просперитет во земјата ниту нејзино вклучување во меѓународните економски текови.³

Современата царина во економски поглед претставува регулатор за заштита на домашното стопанство и услов за понатамошен развој на секоја земја без разлика дали таа е развиена земја, земја во развој или во транзиција. Освен што претставува значаен инструмент за заштита и развој на домашната економија, царината е значаен извор на приход за буџет на државата, има влијание и на увозот, на понудата и побарувачката, на цените, на вработеност. За да може царината да придонесе за целосна заштита и развој таа мора да се менува, дополнува и усовршува. Во царинскиот систем на секоја земја мора да се утврдат современи меѓународни решенија кои ги предвидуваат развиените земји, како и решенија кои се применуваат во меѓународните организации, пред сите Светската трговска организација (СТО) и Светската царинска организација (СЦО).

Царините претставуваат јавна давачка што се наплатува при преминот на стоките од едно во друго царинско подрачје.

---

³ <http://www.moj-bankar.hr/Kazalo/C/Carinski-sistem->

Царината е една од најстарите форми на ограничување на меѓународната трговија. Царината е инструмент за заштита на домашното стопанство и непосредно влијае врз цената на производот кој се увезува. Колкаво ќе биде нејзиното влијание врз цената зависи од ценовната еластичност на понудата и побарувачката.

Царината претставува традиционален, долгорочен и единствен меѓународно признат и прифатен инструмент за заштита на националните економии.

Секторот за царинска политика, систем и постапка ги врши работите кои се однесуваат на обединување и координирање на работите од областа на царинската политика, систем и постапки, царинската тарифа и вонцаринска заштита, царинска вредност и потекло, нетарифни мерки, e-customs, аналитика и проектирање на царинските приходи и изнаоѓање на начини за нивно подобрување, соработката со повеќе меѓународни организации и институции (СТО, СЦО, ЕУ), усогласување и изготвување на царинската регулатива согласно светските и европските стандарди, како и анализирање и следење на договори за слободна трговија.

Царините можат да бидат:⁴

1. Увозни – царинските бариери се поставуваат при увозот на стоки. Имаат за цел покачување на цената на увозните стоки за тие да станат поскапи во однос на домашните и со тоа да ја изгубат конкурентската предност на пазарот на економијата во која се внесуваат. Основна функција на увозните царини е обезбедување заштита на домашните индустрии од странска конкуренција.

---

⁴ Ирена Кикеркова, Меѓународна економија, Економски факултет Скопје (2003),

2. Извозни – царинските давачки се наметнати при извозот на одредени стоки од националната економија. Тие се наплатуваат во исклучителни случаи за да се спречи или да се дестимулира извозот на определени стратешки добра со кои земјата не располага во доволна мера, но можно е да бидат воведени и од други причини.

Царините можат да се пресметуваат на два начина:⁵

1. Ad valorem – се пресметуваат како процент од вредноста (цената) на увезената стока користејќи ја царинската стапка определена со царинскиот закон и царинската тарифа на дадената национална економија.

2. Специфични царини – се пресметуваат како паушал зависно од количеството на определен вид стока што влегува на територијата на дадена земја. Овој вид царини има еден голем недостаток, а тоа е неводење сметка за квалитетот на увезената стока.

Постојат и т.н. комбинирани царини. Кај нив еден дел од царинската давачка се пресметува и наплатува по ad valorem методот, а еден дел во вид на специфична царина.

Царинските стапки што се прикажани во царинската тарифа на царинскиот закон на една земја претставуваат т.н. номинална царинска заштита.

Номиналните царински стапки не даваат секогаш реална слика за големината на царинската заштита во една економија. Многу пореална слика за нивото на заштитата што се обезбедува за домашните индустрии се стекнува доколку се пресметаат т.н. ефективни царински стапки. Ефективната царинска заштита не ги зема предвид царините што треба да се платат при увозот на компонентите туку

---

⁵ Ирена Кикеркова, Меѓународна економија, Економски факултет Скопје (2003),

таа ги зема предвид само царините што се однесуваат на новосоздадената вредност во националната економија.

Развиените земји применуваат многу ниски царински стапки при увозот на интермедијарни стоки, но затоа имаат висок номинални царински стапки кај финалните производи. Така, во развиените земји се постигнува ефектот на многу висока ефективна царинска заштита. Во економската литература оваа појава е позната под името царинска ескалација. Царинската ескалација не само што ја попречува слободната размена на стоки во меѓународната економија туку има исклучително негативно влијание врз порастот на извозот на производи со повисок степен на обработка од помалку развиените во развиените економии.

2. Цели и ефекти на царината

Заштитата на домашниот пазар и производството од странска конкуренција и во современи услови се оправдува со постоењето на две економски причини:

1. Заштита на младите индустрии од притисокот на странската конкуренција.
2. Обезбедување на поддршка на стратешките индустрии.

Економските причини за интервенционализам ги надополнуваат политичките. Тие се:

1. Заштита на работните места во постоечките производства.
2. Заштита на индустриите важни за националната економија.
3. Создавање можности за полесен пробив на неосвоените пазари.

Царината претставува инструмент на царинската политика со што преку додавање на износот на платената царина на увозната цена се поскапува странската стока на домашниот пазар. Всушност, со износот на царината треба да се изврши анулирање на разликата помеѓу увозната цена и нормалната цена на соодветниот производ на националниот пазар на увозникот. Со плаќањето на оваа давачка при увоз, износот на царината ја оптоварува цената на увозениот производ, со што на домашниот пазар тој производ може да се продава по повисока цена. На тој начин, им се овозможува на домашните производители да ги продаваат своите производи на домашниот пазар. Ефектите на воведените царини врз националната економија се сепак, многу комплексни па затоа треба аналитички да се разработуваат.

Царината може да има различни ефекти, што зависи од условите во кој се применува и целите кои сака да ги постигне. Најважни ефекти на увозната царина се:

- ефект на царината на увоз (по правило делува на намалување на увозот кое се должи на поскапување на странската стока за износ на царината со што се зголемува побарувачката на домашна стока);
- ефект на царината на домашното производство (со зголемување на цените на странската стока расте побарувачката за домашна стока додека зголемувањето на царината за сировина и репроматеријали влијае врз трошоците, поскапување на домашната стока и ја прави помалку конкурентна);
- ефект на царината на понудата и побарувачката (царината како регулатор на понудата и побарувачката);
- ефект на царината на цената (царината може да влијае на цената на повеќе начини: зголемување на цената за износот на царината, зголемување на цената за износ помал од царината или за износ поголем од царината);

- фискален ефект на царината (примарен ефект е приходот, а заштитната улога секундарна (пример се производите кои не се произведуваат во земјата, а за кои при увозот се плаќа висока царина);
- други ефекти на царината (кумулятивното дејство на царината се гледа во тоа што таа има ефект, не само на увозот, цената и производството на стока туку и на производи кои се поврзани со тоа производство).

Ефектите од царината според J.E. Meade се следниве:⁶

- примарни ефекти : опфаќаат промени во доходот и цените;
- секундарни ефекти: се однесуваат на супституцијата;
- терциерни ефекти: ги опфаќаат сите промени со цел урамнотежување на платниот биланс,

Според C. Weert, најзначајни ефекти од царината се:⁷

1. влијание на цените;
2. влијание на прераспределбата (губење на ефикасноста и благосостојбата);
3. фискално влијание за собирање на државни приходи;
4. аргумент за царински преговори (Европската заедница);
5. одбрана од заштитните мерки на другите држави (реторзивни или казнени царини);
6. одбрана од дампинг на други држави (антидампиншки мерки).

Предности од ефектите на царините се:⁸

- оптимална царинска заштита на националната економија;
- влијание на рамнотежата на трговскиот биланс.

⁶ <http://www.apeiron-uni.eu/lycboardclient/Detail.aspx?DocumentID=3107>

⁷ <http://www.apeiron-uni.eu/lycboardclient/Detail.aspx?DocumentID=3107>

⁸ http://www.fms-tivat.me/predavanja3god/Carine_tarifni_sistemi_1.pdf

Недостатоци од ефектите на царината се:⁹

- намалување на приходите на државниот буџет;
- намалување на обемот на светската трговија;
- редистрибуција на доходот од потрошувачите кон производителите;
- претекување на приходите од производителите на светско ниво кон нерентабилните производители внатре во националната економија;
- зголемување на цените;
- намалување на личната благосостојба на секој поединец.

2.1. Фискална цел и ефект

2.1.1. Фискален ефект на царината

Фискални царини се царините што се воведени за увоз на стоки што не се произведуваат во земјата. Тие, генерално, се воведуваат со единствена цел - обезбедување приходи во државниот буџет. Сепак, фискалните царини, во одредени случаи, можат да креираат заштитни ефекти кај домашното производство на супститути, односно да ја свртат домашната побарувачка кон домашните супститути на увозната стока. Исто така, воведените царини на стоки што не се произведуваат во земјата можат да придонесат за активирање на механизмот на демонстрација. Имено, преку согледување на побарувачката за одреден вид производи чиј увоз е оптоварен со царина, домашните субјекти може да отпочнат со нивно производство.

---

⁹ <http://www.apeiron-uni.eu/lycboardclient/Detail.aspx?DocumentID=3107>

Фискалното влијание се изразува на зголемувањето на приходите на државата врз основа на воведување на царини во меѓународната трговска размена.

Фискалниот ефект од царината претставува само секундарен ефект кој се јавува како силно средство на приходите на државата. Тој е значаен елемент на финансирање на државниот буџет во сиромашните и земјите во развој кои имаат изразени проблеми при собирањето на даноците. Во ЕУ не постои систем на собирање на царина исклучиво за финансирање на буџетот (т.е. финансиска царина) и тој систем е забранет помеѓу државите членки на ЕУ (член 25, став 2 од Уредбата на ЕЗ).

Царината како јавна давачка што се наплатува при надворешно - трговски промет се јавува како значаен приход во државниот буџет и како и со останатите видови даноци, така и со царините се врши повлекување на финансиски средства од стопанството во корист на државниот буџет. Сепак од аспект на домашното стопанство, ваквата состојба не треба да се квалификува како негативност, особено ако средствата од буџетот се искористат за развојни цели или како потпора на активната трговска политика. Фискалните царини се царините што се воведени за увоз на стои коишто не се произведуваат во земјата и се воведуваат со единствена цел - обезбедување на приходи во државниот буџет. Но, во одредени случаи креираат заштитни ефекти кај домашното производство на супститути, односно може да ја свртат домашната побарувачка кон домашните супститути на увозната стока.¹⁰

---

¹⁰ http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/other_taxes/financial_sector/#prop

2.2. Економска цел и ефект

Економските ефекти од инструментите на протекционистичката политика на некои земји подразбираат промени во вредностите на параметрите и промени во односите кои примената на инструментите ги предизвикува во националната економија и во другите земји-учесници во трговската размена.

Економското дејство на царините (ефекти на царините) претставува промена во вредносните параметри и во односите што ги предизвикуваат овие инструменти во националниот процес на репродукција и во процесите на репродукција во другите земји. Ако промените се рефлектираат на потесно подрачје на примена зборуваме за примарни ефекти, а ако се исполнуваат на целокупното подрачје на делување се нарекуваат деривирани ефекти.

Врз основа на она што претходно беше кажано, економските ефекти од воведувањето царини можат, а се сумираат на следниов начин:

- основна цел и задача на царината како увозен данок е да ги заштити домашните производители од странската конкуренција, односно од поевтините производи кои преку меѓународната трговија се увезуваат во земјата. Повисоката цена на производот им овозможува на дел од домашните претпријатија како порано, во услови на постоење на слободна трговија не биле вклучени во производството, бидејќи се недоволно продуктивни и неможат да ја издржат странската конкуренција, сега да се вклучат во производство на производот X. Тоа од економски аспект е неефикасно и создава економски трошок. Благодарение на царината во економијата опстојуваат и продолжуваат да егзистираат претпријатија кои нерационално ги користат ретките ресурси. Царината и покачувањето на цената создаваат претстава дека и тие претпријатија се продуктивни.

- воведувањето на царината и покачувањето на цената на производот X на домашниот пазар ги принудува потрошувачите производот да го купуваат поскапо токму за износот на царината. Повисоката цена на производот ја намалува неговата потрошувачка на домашниот пазар;
- царината како и секоја друга јавна давачка има и фискален ефект-овозможува прибирање на средства во државниот буџет.¹¹

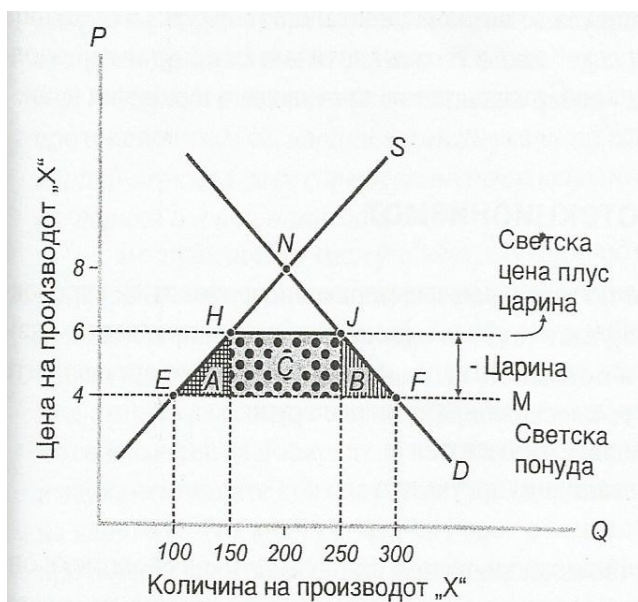
Следниот графикон многу пластично ги сумира претходно елаборираните ефекти од царините:¹²

- Триаголникот А ни го покажува делот од зголемената понуда на производот X овозможена со порастот на цената на производот за 2 п.е. и врз таа основа, вклучувањето во производството на дел од домашните производители кои нерационално ги користат ресурсите. Триаголникот А илустрира неефикасност од воведувањето на царини;
- Триаголникот В го илустрира делот од смалената потрошувачка на производот X на домашниот пазар како резултат на зголемената цена на производот со воведувањето царина. Фактички триаголникот В го покажува намалувањето на потрошувачкиот вишок;
- Четвороаголникот С е илустрација на приходите на државниот буџет со воведувањето царина.

---

¹¹ Таки Фити, Основи на економија, Економски факултет Скопје, 2006

¹² Таки Фити, Основи на економија, Економски факултет Скопје, 2006

Слика 1 . Ефекти на царина

2.2.1. Ефекти на царината врз цените

Царините влијаат врз порастот на цената на увозниот производ на домашниот пазар, од што произлегува дека товарот на царините паѓа врз потрошувачите на заштитениот производ. На пример, ако увозната цена на одреден производ изнесува 10 п.е., а истиот домашен производ на домашниот пазар се продава за 12 п.е., во услови без царини, увозниот производ ќе го истисне соодветниот домашен производ од домашниот пазар, односно домашната побарувачка во целост ќе биде задоволена со странска понуда, односно од увоз. Со воведување на 20% ad valorem царина, увозниот производ ќе поскапи за износот на платената царина и на домашниот пазар ќе се продава по цена од 12 п.е., што е еднаква на

цената на соодветниот домашен производ на домашниот пазар. Преку изедначување на цените на увозниот и домашниот производ на домашниот пазар, со воведената царина, на домашниот производител му се овозможува пласман на сопствениот производ, но домашниот потрошувач е тој кој ѝ плаќа трошоците од платената царина, преку плаќање на повисока цена за соодветниот производ од увоз.

При утврдувањето на влијанието на царините врз цените постојат четири групи на случаи:

1. увозната царина не влијае врз домашните цени,
2. увозната царина влијае врз цените за износ помал од износот на царината,
3. увозната царина влијае врз цените точно за износот на царината,
4. увозната царина влијае врз цените за износ поголем од износот на царината.

Во услови на силна конкуренција и отежнат пласман на стоки, а со цел опстојување или освојување на одреден пазар, странскиот извозник може преку намалување на продажната цена да го преземе целиот износ на царините за сметка на намалување на својот профит. Воведените царини, влијаат не само врз зголемувањето на цените на увозните производи, туку преку кумулирање на ефектите влијаат и кон зголемувањето на цените на домашните готови производи за чие производство се користат увозно оцаринети инпути. Платената царина при увоз на инпути во домашното производство, како елемент на набавната вредност на инпутот ја оптоварува цената на чинење на готовиот производ. Исто така, преку воведување на царини при увоз на стоки за широка потрошувачка може да дојде до зголемување на нивните цени и до намалување на животниот стандард на населението. Во такви услови, под притисок на вработените може да дојде до зголемување на платите, што индиректно повторно ќе влијае кон оптоварување на

цената на чинење на готовите домашни производи (платите како инпут во производството). Состојбата станува покомплексна кога домашното производство е извозно ориентирано бидејќи повисоките цени непосредно ја намалуваат неговата конкурентност на меѓународните пазари.

Царината влијае врз зголемување на цените на домашниот пазар:¹³

- точно за износот на царината (производството и потрошувачката зависат од увозот, а трошоците на производството се константни);
- за помал износ од царината (трошоците на производство не се константни, зголемувањето на продуктивноста ги намалува трошоците);
- за поголем износ од царината (раст на побарувачката на домашниот пазар, недоволна понуда од увозот).

Царината влијае врз цените на домашниот пазар во случај:

- кога постои доволен број на домашно производство по стабилни цени;
- кога не постои доволна количина на домашни производи- ако странскиот продавач ја намали продажната цена за износот на царината (ефект на претекување на царината од купувачот на продавачот).

Во услови на силна конкуренција и отежнат пласман на стоки, а со цел опстојување или освојување на одреден пазар, странскиот извозник може преку намалување на продажната цена да го преземе целиот износ на царините за сметка на намалување на својот профит. Увозната царина, исто така, нема да влијае врз домашните цени во случаите кога таа е воведена за одредени стандардизирани производи (најчесто берзански стоки) кои се јавуваат и на страната на увозот и на страната на извозот во земјата.

Увозната царина може да ја зголеми цената на увозниот производ за износ помал од износот на царината, во случаите кога странскиот извозник презема само дел

---

¹³ http://www.fms-tivat.me/predavanja3god/Carine_tarifni_sistemi_1.pdf

од царините за сметка на намалување на својот профит, увозната царина ќе ја зголеми цената на увозниот производ за износ помал од износот на царината и во случаите кога царината е поголема од разликата помеѓу домашните и странските трошоци на производство.

Цената на соодветната стока на домашниот пазар ќе се формира според домашните трошоци на производство. Увозната царина ќе ја зголеми цената на увозниот производ точно за полниот износ на царината кога царината е одредена на ниво помало од разликата помеѓу домашните и странските трошоци на производство. Во такви случаи, цената на соодветната стока на домашниот пазар ќе се формира според странските трошоци на производство зголемени за износот на царината. Увозните царини влијаат кон зголемување на цените на увозниот производ на домашниот пазар за износ поголем од износот на царината во случаите кога производот не е увезен од крајниот корисник, туку е увезен преку еден или повеќе посредници.

Секој посредник ја надградува цената на увозниот производ (зголемена за износот на царината) за износот на својата посредничка провизија, така што крајниот корисник ќе го плати увозниот производ по многу повисока цена, при што се мултиплицирал износот на платената царина. Цената на увозниот производ за крајниот корисник ќе биде повисока доколку е повисока посредничката провизија и доколку има повеќе посредници. Ваквата појава во практиката се нарекува царинска пирамида.

Воведените царини влијаат не само на зголемување на цените на увозните производи, туку преку кумулирање на ефектите влијаат и кон зголемување на цените на домашните готови производи за чие производство се користат увозно оцаринети инпути.

Платената царина при увоз на инпути во домашното производство како елемент на набавната вредност на инпутот ја оптоварува цената на чинење на готовиот производ.

Исто така, преку воведување на царини при увоз на стоки за широка потрошувачка може да дојде до зголемување на нивните цени и до намалување на животниот стандард на населението. Во такви услови, под притисок на вработените може да дојде до зголемување на платите, што индиректно повторно ќе влијае кон оптоварување на цената на чинење на готовите домашни производи (платите како инпут во производството). Состојбата станува покомплексна кога домашното производство е извозно ориентирано бидејќи повисоките цени непосредно ја намалуваат неговата конкурентност на меѓународните пазари.

2.2.2. Ефект на заштита на домашната млада индустрија

- Номинална царинска заштита: секоја држава ја регулира номиналната царинска политика на национално ниво, со кој се дефинирани општите граници на заштита на националната економија. Тоа не се прецизни, конкретни показатели во смисла на висината на царинското оптоварување, но се прецизира производството и производите кои се важни за вкупниот економски развој.
- Ефективна царинска заштита – за разлика од номиналната заштита, ефективната заштита се гледа низ конкретните заштитни одредби, нивната висина и примена, а се реализираат низ царинска тарифа, увозна и извозна квота, забрана за увоз и извоз и сл.
- Нето ефективната царинска заштита е всушност ефективна заштита коригирана со промена на курсот на националната валута. Падот на курсот

на домашната валута го поскапува увозот, што влијае врз увозната цена, а посредно и на самата количина на увозот.

- Вкупна заштита – одреден сектор на економија се пресметува на начин што на стапката на ефективната заштита се додава и заштитата условена со промена на курсот односно промена на курсот на домашната валута влијае врз степенот на заштитата.¹⁴

2.2.3. Редистрибутивен ефект на царината

Редистрибутивните ефекти на царините се согледуваат преку прелевањето на доходот од потрошувачите кон производителите на заштитените производи. Воведените царини во основа влијаат врз зголемување на цените на увозниот производ на домашниот пазар, со што потрошувачот плаќа повисока цена отколку во услови без царина. Всушност, потрошувачот со дел од својот доход, преку плаќање на повисока цена за увозниот производ го финансира развојот на заштитеното домашно производство.

Воведената царина на прехранбени производи, на пример, претставува заштитна мерка за производителите на овие производи и во исто време дополнителен трошок на населението, како нивни потрошувач. Значи доаѓа до редистрибуција на доходот на населението во корист на производителите на прехранбени производи. Редистрибуцијата на доходот, како резултат на воведените увозни царини е особено комплексна кога производители и потрошувачи на одреден производ се производни гранки во националното стопанство. Во вакви случаи,

---

¹⁴ Кругман Р. П., Обстфелд М., *Меѓународна економија, Теорија и практика*, Табернакул, Скопје, 2008

покрај првичната редистрибуција на доходот на потрошувачите во корист на производителите, доаѓа и до кумулирање на ефектите на царините на штета на потрошувачите на заштитениот производ.

Воведената царина на еден производ (суровина или репроматеријал) ја заштитува производната гранка што го произведува ТОЈ вид производ, но во исто време претставува трошок (давачка) за производствената гранка што го користи како инпут во своето производство. Првично, доаѓа до намалување на доходот на производната гранка - потрошувач во корист на производната гранка произведувач на заштитениот производ. Потоа доаѓа до кумулирање на ефектите на царините што се согледува во фактот дека увозната царина преку зголемување на цената на инпутот ќе предизвика зголемување на трошоците на производство во соодветната гранка, односно до пораст на цената на чинење на нејзиниот готов производ. Ваквата состојба мошне неповолно се изразува во случаите кога производните гранки што користат оцаринети увозни инпути едновременно се извозни сектори. Затоа теоријата на царините препорачува повисока царинска заштита за производи од повисока фаза на финализација, а пониска за суровини, репроматеријали и полуфабрикати. Нивото на заштита на готовите домашни производи за чие производство се користат заштитени увозни инпути се мери преку стапките на ефективна царинска заштита.¹⁵

Овие ефекти се согледуваат преку прелевањето на доходот од потрошувачите кон производителите на заштитените производи. Воведените царини во основа влијаат кон зголемување на цените на увозниот производ на домашниот пазар, со што потрошувачот плаќа повисока цена, отколку во услови без царина. Ова би значело дека потрошувачот со дел од својот доход, преку плаќање на повисока цена за увозниот производ го финансира развојот на заштитеното домашно

---

¹⁵ Тодор Тодоров, Меѓународна економија, ФОН, 2010

производство. Воведената царина за прехранбени производи претставува една од мерките за заштита на производителите на овие производи, но во исто време и дополнителен трошок на населението како потрошувач што би значело дека доаѓа до редистрибуција на доходот на населението во корист на производителите на прехранбени производи. Редистрибуцијата како резултат на воведените увозни царини е особено комплексна кога производителите и потрошувачите се производни гранки во националната економија. Теоријата на царините препорачува повисока царинска заштита за производи од повисока фаза на финализација, а пониска за сировини, репроматеријали и полуфабрикати.

Нивото на заштита на готовите, домашни производи за чие производство се користат заштитени увозни инпути се мери преку стапките на ефективната царинска заштита.

3. Инструменти на царинската политика

3.1. Основни (долгорочни) инструменти на царинската политика (*царински стапки, царинска основица и царински преференцијали*)

Основни инструменти на царинската политика се: царинските стапки, царинската основица и царинските преференцијали додека помошни инструменти се квоти, антидампиншка царина, сезонска царина, враќање на царина итн.

Царинските стапки содржани во царинската тарифа го изразуваат степенот на царинска заштита на националното стопанство од странска конкуренција. Но, колкава стапка ќе се примени при увоз на соодветна стока е комплексно прашање чиј одговор бара сеопфатна анализа на бројни чинители и фактори. Царинските

стапки на поделните видови стоки треба да се одредат на ниво со кое се обезбедува одредена долгорочна царинска заштита.

Интензитетот на царинската заштита, односно нивото на конкретните царински стапки на поединечните видови стоки треба да произлезат од една сеопфатна анализа на состојбите во националната економија, пред сè имајќи ги предвид нивото на економска развиеност, стопанската и производствената структура, посебно развојот на младите индустриски гранки, конкурентната способност на домашното стопанство на странските пазари и сл.

Покрај конкретните услови во националната економија, при одредување на нивото на конкретните царински стапки, во голема мера треба да се респектираат целите, детерминантите и критериумите на царинската заштита.

Царини се воведуваат, пред сè, само за оние стоки чие домашно производство има услови да се развие и да стане конкурентно на светскиот пазар. Нивото на царинските стапки треба да овозможи ефикасна заштита на домашното стопанство, од една и воедно да претставува стимулативен фактор за постигнување на повисока економичност и продуктивност од друга страна. Но, селективната и правилно димензионирана царинска заштита, мора да биде и временски ограничена, од што произлегува потребата за одредување на оптимален временски период на важење на царинските стапки.

Преференцијалните царини претставуваат снижување на царинското ниво врз унилатерална основа во размена со една или со група земји или врз основа на трговски договори или спогодби во размената со земјите-потписнички.

3.2. Помошни (краткорочни) инструменти на царинската политика (царински контингенти-квоти, антидампиншки царини, сезонски царински стапки, итн.)

Царинските квоти претставуваат посебен вид квоти со кои се овозможува увоз на ограничена количина или вредност на стока без плаќање царина или со плаќање царина по пониски царински стапки од утврдените во царинската тарифа. По искористувањето на одредената количина или вредност на стока, натамошниот увоз се оцаринува согласно царинскиот третман што таа стока го има во трговската политика на земјата.

Во трговската политика на Република Македонија се применуваат конвенционални царински квоти.¹⁶ Тие се пропишани во договорите и спогодбите за слободна трговија што Република Македонија ги има потпишано со одредени земји како и во Времената спогодба за трговија и трговски прашања меѓу Република Македонија и Европските заедници. Листите на стоки за кои се предвидени царинските квоти се објавуваат во Службен весник на РМ периодично на секои шест месеци од тековната година во согласност со договорите за слободна трговија.

Распределбата на стоките во рамките на царинските квоти согласно Протоколот за пристапување на РМ во СТО ја врши Царинската управа на РМ врз основа на принципот прв дојден, прв корисник (first come, first served).

Заинтересираните увозници до Царинската управа (преку надлежната царинска испостава) поднесуваат писмено барање за распределување на царинската квота. Барање се поднесува доколку стоката е ставена на увид на царинските органи и ако за неа е поднесена царинска декларација (ЕЦД за увоз) при што за секоја поединечна царинска декларација и за секоја поединечна тарифна ознака се

---

¹⁶ „д-р Живко Атанасовски, д-р.Јованка Биљаноска, Царински систем и политика, Охрид 2010, стр. 89

поднесува посебно барање. Сите поднесени барања во текот на еден календарски ден подеднакво конкурираат за распределба на царинската квота. Ако вкупната количина на соодветната стока од барањата по поединечен ден ја надминува преостанатиот дел на царинската квота, распределбата се врши во сразмерни делови за секое поединечно барање во зависност од количината што била барана.

Во случаите кога се исполнети сите услови Царинската управа издава потврда за распределена царинска квота во која покрај општите податоци се наведува видот на тарифната ознака и количината на стоката што може да се увезе со повластен царински третман.¹⁷

Дампингот претставува политика на ниски цени за продор на одреден пазар. Политиката на дампинг може да биде спроведена од страна на стопанските субјекти – извозници или од страна на државата извозник. Државниот дампинг може да се јави како социјален и како валутен дампинг. За социјален зборуваме кога државата води политика на ниски плати па преку тоа овозможува остварување на пониски цени на чинење на готовите производи (платите како произведен инпут). Додека валутен дампинг имаме кога монетарните власти на една држава вршат девалвација на националната валута за степен повисок од степенот на депресираност.

Во случаите кога увозот од некоја земја се остварува по дампингшки цени, земјата – увозник може да покрене постапка за воведување одбрамбени мерки преку антидампингшка давачка.

Комплексната постапка за утврдување на дампинг и за воведување на антидампингшка давачка е регулирана со членот VI од GATT 1994. Според овој

---

¹⁷ д-р Живко Атанасовски, д-р Јованка Биљаноска, Царински систем и политика, Охрид 2010, стр. 90

член, дампинг постои кога во случаите еден производ на домашниот пазар на една земја се увезува по цена пониска од неговата нормална цена и кога тој увоз предизвикува или може да предизвика штета во домашното производство.

Постапката за утврдување на дампинг опфаќа неколку фази: поднесување на барање за воведување антидампингшка давачка, разгледување на барањето, односно утврдување на нивото на разликата меѓу нормалната и увозната цена, како и причините за постоењето на таа разлика, воведување на привремени мерки и воведување антидампингшка давачка.¹⁸

Ако се исполнети сите услови согласно одредбите на GATT, при утврдување на нивото на оваа давачка треба да се внимава бидејќи таа не смее да е поголема од дампингшката маржа. Дампингшката маржа претставува процентуална ознака на увозната и нормалната цена на увозниот производ, во случаите кога извозната цена е пониска. (Ако нормалната цена изнесува 100 USD, а извозната 90 USD, тогаш дампингшката маржа изнесува 11,1%, односно $(100-90)/90 \times 100$). Постапката се запира ако дампингшка маржа е минимална и изнесува помалку од 2% од извозната цена и кога обемот на увозот е незначителен. Обемот на дампингшкиот увоз се смета за незначителен ако учеството на дампингшкиот увоз од одредена земја е под 3% од вкупниот увоз, различни земји поединечно помал од 3% од вкупниот увоз на сличен производ заедно изнесува повеќе од 7% од вкупниот увоз на слични производи во домашната земја, освен ако дампингшкиот увоз од различни земји поединечно помал од 3% од вкупниот увоз на сличен производ, заедно изнесува повеќе од 7% од вкупниот увоз на слични производи во домашната земја.¹⁹

---

¹⁸ д-р Живко Атанасовски, д-р Јованка Биљаноска, Царински систем и политика, Охрид 2010, стр. 75

¹⁹ д-р Живко Атанасовски, д-р Јованка Биљаноска, Царински систем и политика, Охрид 2010, стр. 76

4. Видови царини (според движење на стоката, целта за воведување на царината, начин на одмерување на царинската обврска, начин на донесување на пропис за царина, висината на царинското оптоварување)

Царините според движењето на стоките се делат на:²⁰

- Увозни царини се наплатуваат на стоката која се увезува во едно царинско подрачје;
- Извозните царините се наплаќаат на домашна стока при извоз. Овие царини се ретки и претставуваат исклучок. Целите за воведување на извозните царини можат да бидат различни;
- Транзитни царини се наплатуваат при транзит на стока преку едно царинско подрачје.

Царините според целите кои се постигнуваат со царините се: фискални, заштитни и социјално-политички царини. Заштитните царини се воведуваат со основна цел да се заштити домашното производство од странска конкуренција и да го овозможи развојот на домашното производство. Оваа царина има најголема примена во современиот царински систем и таа дејствува на намалувањето на увозот.

Фискалната царина е по правило приход на државата и има истовремено фискален карактер.

Социјалните царини се воведуваат за поединечни производи кои се значајни за одржување на животниот стандард на населението и се пропишуваат ниски

---

²⁰ http://www.fms-tivat.me/predavanja3god/Carine_tarifni_sistemi_1.pdf

царински стапки. Се воведуваат најчесто за основни животни потреби: маст, масло, пченица итн.

Според начинот на пресметување на царините се делат на: царини по вредност, специфични царини и комбинирани царини.

Царините по вредност се пресметуваат на царинската основица која ја сочинуваат вредноста на стоката.

Специфичните царини се пресметуваат според единици мерка на производите како што се kg, L, m итн.

Комбинираните царини се пресметуваат истовремено по вредноста и според единиците мерки на производите. Заради пресметка на царините мора да се утврди истовремено и вредноста на стоките и единиците мерки на стоките.

Според начинот на пропишување, царините се делат на: автономни, договорни и комбинирани царини. Автономните царини ги пропишува една земја самостојно, можат да се менуваат по потреба и независно од другите земји.

Договорните царини се пропишуваат врз основа на договор со една или повеќе земји. Овие царини неможат да се менуваат самостојно по укажаната потреба на една земја без согласност на други земји со кои е договорена царината.

Царините според економско-политичките дејствија се делат на: преферцијални, диференцијални, ретрозивни, прохибитивни, антидампиншки и комензаторни царини.

Преферцијалните царини се воведуваат заради давање на олеснување при увоз на некои видови стоки од одредени земји.

Диференцијални царини се воведуваат за стоката со потекло од одредена земја да се доведе во неповолна положба во однос на стоката од други земји.

Реторзивните царини се воведуваат како додаток на царините кои редовно се наплатуваат.

Прохибитивни царини се воведуваат кога се сака да се намали или целосно да се запре увозот на некоја стока.

Антидампиншки царини се воведуваат кога се увезува стока по цена кој е пониска од нејзината вистинска вредност.

Компензаторните царини се воведуваат кога се увезува стоки на кои им се одобрува субвенција или премија во земјата на извоз па од тие причини се појавува со пониски цени од стандардните.

5. Регулацијата на царините и царинската постапка во Република Македонија

5.1. Царинење на увезената стока според Царинскиот закон

Имено, кога стоките ќе станат предмет на меѓународна размена и преминуваат преку царинската линија, како граница на одделно царинско подрачје, односно кога над нив ќе почне да се спроведува надзор од страна на царинските органи, царинска постапка и царинење, тогаш тие стануваат царински стоки.

Според тоа, може генерално да се рече дека под поимот "царинска стока" се подразбира онаа стока која се наоѓа во меѓународен промет (извоз, увоз или провоз), односно со свесна човечка активност минува преку царинската линија и над неа се спроведуваат соодветни мерки на царински надзор и царинење.

Наведената општа дефиниција на царинската стока содржи два важни елемента:

- прво, стоката да е предмет на надворешно-трговска размена и
- второ, да преминува преку царинската линија од едно кон друго царинско подрачје.

Меѓународната трговија претставува купопродажна трансакција кај која едната страна (продавачот) е резидент на една, а другата договорна страна (купувачот) резидент на друга земја. Целта на купопродажбата, притоа, е стоките да се пренесат од една во друга земја, односно од едно во друго царинско подрачје. Со тој чин, извезените стоки дефинитивно престануваат да бидат дел од општествениот производ на земјата-извозник, додека со увезените стоки се зголемува расположивиот општествен производ на земјата-увозник. Се разбира, транзитот на стоки преку царинското подрачје на една земја претставува неутрална операција во однос на нејзината национална економија.

Во купопродажните договори во меѓународната трговија се утврдуваат сите релевантни прашања на односите меѓу извозникот и увозникот, а посебно мора да се утврдат предметот на купопродажбата (вид, асортиман, количина и квалитет на стоката) и цената. Тие елементи се сосема доволни од аспект на економскиот интерес на продавачот (извозник), од една и на купувачот (увозник), од друга страна. Во земјите со пазарна економија, извозникот и увозникот слободно договорно ги регулираат тие, како и сите други елементи од меѓусебните купопродажни односи поаѓајќи притоа, единствено од сопствените конкретни економски интереси.

Меѓутоа, можно е странките во извозно-увозната сделка (од различни причини, меѓу кои и за да ги изиграат царинските прописи) недоволно прецизно, па и намерно неточно да ги прикажат видот и карактеристиките на стоките ИЛИ нивната вредност, односно цената.

Во тој случај, царинските органи можат да не ги прифатат елементите од купопродажниот договор, односно предметот и цената содржани во фактурата и

во другите придружни документи, туку самите да утврдат поинакви елементи од оние наведени од страна на извозникот, односно увозникот.

Исто така, можно е важните елементи на купопродажбата (предметот и цената) во купопродажниот договор да бидат само индиректно определени на пример, да биде утврдено дека количината и квалитетот на договорената стока ќе ги утврди овластена договорна организација во моментот на испораката, а цената - според берзанската котација на одреден ден.

Царинскиот орган може, според своја проценка да реши дали ќе ги прифати елементите наведени во документите што ги презентира извозникот, односно увозникот или не.

И во двата случаја карактеристиките на стоката наведени во купопродажниот договор и во придружните документи се однесуваат на стоката како предмет на конкретниот купопродажен договор што ќе рече дека тие карактеристики се утврдени со автономна волја на двете договорни страни. Затоа е неопходно да се изврши одредена верификација на фактите сврзани со стоката што е предмет на меѓународна купопродажба, од аспект на позитивната царинска регулатива.

Тој чин на верификација се врши со трансформација на договорената стока во "царинска стока" и тоа во моментот кога таа ќе ја премине царинската линија и ќе биде ставена под царински надзор. Тогаш за неа стануваат релевантни и мериторни оние карактеристики што ќе ги утврди царинскиот орган според законските и други прописи што важат во соодветната земја.

Значи, со самиот чин на меѓународната купопродажба, иако се работи за стоки што се извезуваат, односно увезуваат, меѓу две земји (меѓународна трговска размена), тие не стануваат царински стоки со самото склучување на увозно-извозните купопродажни договори, туку тоа својство го добиваат дури со чинот на преминувањето преку царинската линија и нивното ставање под царински надзор.

Според тоа, критичниот момент кога една стока станува царинска стока е нејзиниот премин преку царинската линија и отпочнувањето на царинската постапка во поширока смисла.

Меѓутоа, постојат случаи кога одредена стока може да добие третман на царинска стока уште пред да ја премине царинската линија, односно да влезе од едно во друго царинско подрачје.

При увозот, таков третман, на пример, имаат бродови купени во странство ако почнат да превезуваат товар или патници во странските територијални води и така да остваруваат приход по основ на превозни услуги.

При извозот, моментот на премин преку царинската линија по правило не се совпаѓа со моментот кога стоките во меѓународниот промет добиваат карактер на царински стоки. Извозните стоки стануваат царински стоки уште во моментот кога ќе се покрене постапката за нивно извозно царинење (поднесување на извозна царинска декларација) и имаат третман на царински стоки се до моментот на премини преку царинската линија во правец на странско царинско подрачје.

Исто така, третман на царински стоки имаат и домашни стоки над кои се врши т.н. извозно-увозно царинење по основ на меѓународна производна кооперација или отстапување на инвестициони работи во земјата на странски изведувач.

Од накусо изложената содржина на институтот "царинска стока" може да се види дека тој има посебно значење не само од аспект на работењето на царинските органи во доменот на контролата на надворешно-трговскиот промет, туку и за самите субјекти во надворешната трговија.

Извозниците, односно увозниците, покрај условите што владеат на одделни странски пазари, треба добро да ги познаваат и прописите за третманот на царинските стоки во одделни земји, за стоковите и царинските режими, за царинските и други оптоварувања при увозот и извозот и сл., бидејќи само со познавање на тие услови ќе можат да имаат јасна претстава за профитабилноста на своите надворешно-трговски зделки.

Со Законот или со други царински прописи детално се разработуваат институтите, постапката и обврските на царинските органи и на царинските обврзници во врска со сместувањето на стоките (царински стоки) и постапувањето со нив се до моментот на нивното царинење и ослободување од царински надзор (дефинитивно пресметување и наплата на царина и на други давачки или ослободување од плаќање царина).

Постојат различни видови простории и простори (затворени или отворени) во кои можат да се сместуваат царинските стоки: царински магацини и царински стоваришта, железнички царински магацини, царински складови, царински сместувалишта, консигнациони складови, специјални складови за странски стоки и за стоки од домашно производство, централни складови, царински зони, простори во кои се одржуваат меѓународни саеми и изложби и царински продавници (duty free shops).

Со одредбите содржани во овие прописи прецизно се утврдуваат случаите кога се плаќа, односно кога не се плаќа лежарина за царинските стоки сместени во царински магацини и царински стоваришта, роковите во кои стоките можат да бидат сместени, постапката во случај на непочитување на пропишаните рокови, како и износот на лежарината, односно начинот на нејзиното утврдување.

За другите видови простори во кои се сместуваат царинските стоки, лежарината ја утврдуваат сопствениците на тие простори.²¹

Со одредбите за царинење на стоките детално се пропишуваат дејствијата во текот на царинската постапка во потесна смисла, односно процедурата според која постапуваат царинските органи во зависност од насоката на движењето на стоките кон царинското подрачје (увоз), од царинското подрачје (извоз), или премин преку нашето царинско подрачје (транзит).

---

²¹ д-р Драшко Атанасоски, Царинска тарифа и царинска управна постапка, Скопје, 2013

Всушност, се работи за постапки во кои се применува општиот царински режим, или за таканаречен "редовен" увоз и извоз, како и транзит.

Постапката е утврдена како логичен след на дејствија на царинските обврзници, од една и на царинските органи, од друга страна:

- поднесување на соодветна царинска декларација и други придружни документи;
- прием на декларацијата и на другите документи;
- формално-документарна контрола;
- преглед на стоките и споредба со документите;
- пресметување на царината и на другите давачки;
- ревизија;
- наплатување на царината и на другите давачки;
- дополнително пресметување, наплата или враќање на царината и на другите увозни давачки;
- дополнителна проверка на податоците за увезените стоки;
- присилна наплата на царината и на другите давачки;
- враќање на увезените стоки во странство, односно на извезените стоки во земјата; и
- издавање уверенија за распоредување на стоките во соодветни тарифни ставови.

Законот за царините на Република Македонија има современ пристап во поглед на дефинирањето на царинските стоки. Ваквиот заклучок може да се извлече врз основа на три значајни моменти.

Најнапред, при формулирањето на законските норми за тоа кои предмети (работи) претставуваат царински стоки, а кои не, законодавецот ги почитувал најважните теоретски ставови за поимот, видовите и карактеристиките на царинските стоки, како еден од значајните правни институти за царинскиот систем на секоја земја.

Притоа, во основната законска норма (поим на царинска стока), законодавецот индиректно ги сублимира најважните карактеристики според кои една стока се идентификува како царинска стока (определеност, подвижност и премин преку царинската линија).

Второ, заради одбегнување на одредени нејаснотии, дилеми или различни толкувања во однос на некои специфични стоки што се, односно што можат да бидат, предмет на меѓународен промет, во соодветни царински прописи таксативно се набројуваат царинските стоки: живи животни што се увезуваат, внесуваат и извезуваат или провозуваат; електрична енергија и гасовити или течни тела кои преку електрични водови, гасоводи, нафтоводи, водоводи или на друг начин се увезуваат, извезуваат или превезуваат; превозни и преносни средства со кои стоки и патници се превезуваат преку царинската линија или се наменети за превоз на стоки и патници преку царинската линија; бродови што претпријатијата ги набавуваат во странство ако почнат стопански да се искористуваат во странски територијални води; предмети што на царинското подрачје пристигнале на кој и да е друг начин; домашни стоки што се превезуваат од едно место во Република Македонија во друго место во Република Македонија преку странско царинско подрачје и стоки што, во смисла на посебни прописи, се изедначени со стоките што се извезуваат, односно увезуваат.

Исто така, одредени предметите не се сметаат за царински стоки. Тоа се:

1. јавни исправи;
2. писмоносни пратки што не содржат царински стоки;
3. трговска кореспонденција, деловни книги и стокерна правна и финансиска документација и
4. чекови, меници, акции и ефективни пари.

Меѓу наведените предмети што не се сметаат за царински стоки спаѓаат и писмоносните пратки, кои, според теоретска дефиниција, не би требало да се

сметаат за царински стоки. Законодавецот, со право поблиску ги прецизирал овие предмети со додавката "што не содржат царински стоки".

Имено, писмата во меѓународниот поштенски сообраќај нормално не претставуваат царинска стока бидејќи се работи за лична кореспонденција меѓу државјани од различни земји. Меѓутоа, во практиката се можни случаите некој испраќач во писмо да стави некој предмет (на пример, златно ланче, компјутерска дискета и сл.). Во тој случај е сосема нормално таквото писмо да се смета за царинска стока и врз него да се применат сите мерки на царински надзор, на царинење, па и на прекршочна постапка.

Всушност, царинска стока овде не е самото писмо, туку предметот што се наоѓа во него. Заради ваквите случаи, во практиката се спроведуваат одредени мерки на царинска контрола и врз писмоносните пратки.

На крајот да истакнеме уште една специфичност на законското регулирање на поимот "царинска стока". Имено, свесен дека е објективно невозможно, а со оглед на динамичноста на промените и неупатно да се утврди целосна и дефинитивна листа на предметите што се сметаат и на оние што не се сметаат за царински стоки, законодавецот, сосема исправно, со царинските прописи во некои земји се овластува Владата да може да утврди и други стоки што се сметаат, односно што не се сметат за царински стоки.

5.2. Распоредување на стоките според царинска тарифа

Распоредување на стоките според царинската тарифа е многу сложено и важно во постапката на увозното и извозното царинење на стоките. Правилната класификација на стоките значи правилна апликација на Конвенцијата на ХС во националните царински тарифи. На национален план тоа значи правилна примена на царинската тарифа, а со тоа се обезбедува правилна примена на сите

царински, надворешно-трговски и други инструменти кои се поврзани со номенклатурата на царинската тарифа.

Слободно може да се каже дека од правилното распоредување на стоките во царинската тарифа зависи и како ќе се спроведе зацртаната економска политика во сферата на заштитата на домашното производство. Поради тоа на овој проблем мора да му се посвети посебно внимание од сите учесници во царинската постапка, особено од царинските органи.

Правна основа на распоредувањето на стоките во царинската тарифа се: Основните правила за применување на царинската номенклатура, забелешките кон одделите, главите и тарифните подброеви и наменувањата на тарифните подброеви и наменувањата на тарифните броеви. Исто така за правилно распоредување на стоките во царинската тарифа се користат Коментарските објаснувања кои иако немаат правна сила претставуваат официјална интерпретација на Хармонизираната номенклатура.²²

Крајната цел на распоредувањето на стоките во царинската тарифа е да се одреди во кој тарифен став од царинската тарифа се распоредува одредена стока.

Основните правила за применување на царинската номенклатура се интегрален дел на номенклатурата на ХС, а со тоа и на Законот за царинска тарифа. Тие ги сочинуваат принципите на распоредување на стоките во Хармонизираната номенклатура и овозможуваат нејзина еднообразна и правилна примена.

Постојат 6 основни правила за примена на царинската номенклатура, од кои првите пет се однесуваат на распоредувањето на стоките по тарифни броеви (4

---

²² Димитар Кулевски, Царинската тарифа–, Битола 2000 г. стр. 42

цифри), додека правилото број шест го регулира распоредувањето на стоките во тарифните подброеви. Од овие шест, две основни правила се нови и тоа: основно правило 5 кое се однесува на распоредувањето на кутиите, футролите и другата амбалажа и правилото 6 кое се однесува на тарифните подброеви. Основните правила имаат сукцесивна примена. Прво се применува правилото 1, кое има предност над правилото 2, кое пак има предност над правилото 3 итн. Тоа значи ако некој производ не може да се распореди со примена на правилото 1, се применува правилото 2 итн.²³

5.3. Одредување на царинскиот долг

Царински долг претставува обврска да се плати износот на увозни давачки или извозни давачки кои се пропишани за предметната стока.

Увозните давачки на кои се однесува царинскиот долг ги опфаќаат царината (царинската стапка и износот на давачки по единечна мерка пресметана врз основа на количината на стока која се увезува) како и другите увозни давачки со еднаков ефект (како на пример антидампинг и компензаторни давачки).

При плаќањето и поднесување гаранција за обезбедување на даноците и другите давачки за кои царинските органи се овластени со посебни прописи да ги наплатуваат (на пример Закон за додадена вредност, Закон за акцизи итн.) се применуваат одредбите од царинските прописи кои се однесуваат на долгот и гаранциите доколку со тие посебни прописи тоа не е поинаку уредено.

---

²³ Димитар Кулевски, Царинската тарифа–, Битола 2000 г. стр. 43

Лицето кое е одговорно за плаќање на царинскиот долг е должник. Должник по правило е декларантот. Во случај на индиректно застапување, освен декларантот, должник исто така е лицето за чија сметка е поднесена декларацијата (на пример увозникот, примачот).

Постојат два начина на кои настанува царинскиот долг при увоз. Првиот е со пуштање на стоката во слободен промет која не е ослободена од плаќање царина.²⁴

Царинскиот долг во овој случај настанува во моментот на прифаќање на царинската декларација. Вториот е со ставање на таква стока во постапка на привремен увоз со делумно ослободување од плаќање царина. И во овој случај царинскиот долг настанува во моментот на прифаќање на царинската декларација.

Царински должник за царинскиот долг при увоз е декларантот, а во случај на индиректно застапување царински должник е и лицето за чија сметка декларантот ја поднел царинската декларација. Кога декларантот настапува во свое име и за своја сметка, односно кога нема застапување, царински должник е тој самиот. Кога постои застапување потребно е да се има предвид видот на застапувањето кое има влијание на определувањето на царинскиот декларант, а со тоа и на царинскиот должник.²⁵

---

²⁴ проф. д-р Миладин Крстаноски, асс.м-р Данијела Смилевска, Царинско работење, ФТУ Охрид, 2008, стр. 213

²⁵ проф. д-р Миладин Крстаноски, асс.м-р Данијела Смилевска, Царинско работење, ФТУ Охрид, 2008, стр. 214

Царински долг настанува и заради непочитување и непридржување кон прописите со кои се регулира царинскиот систем во определени ситуации и тоа при:²⁶

- Бесправно внесување на стока на царинското подрачје
- Бесправно отстранување на стока од царински надзор
- Неисполнување на обврски
- Неправилна употреба или користење на стоката во слободна зона.

Плаќањето на царинскиот орган го врши царинскиот должник. Износот на давачките кој треба да се плати за настанатиот долг при ставање на стока во царинска постапка, по барање на странката може да се одложи. Со одложување на плаќање на царинскиот долг царинскиот орган го одложува и плаќањето на ДДВ согласно Законот за данок на додадена вредност.²⁷

Царинскиот орган може да одобри одложување на плаќање на износот на давачките доколку се исполнети следниве услови:²⁸

- должникот да е сигурен и финансиски стабилен,
- уредно да ги исполнува своите обврски,
- да ги води сите пропишани евиденции кои даваат можност за непречена контрола, и
- во последните три години да не ги повредил царинските и даночните прописи.

Одложувањето се одобрува под услов подносителот на барањето да поднесе гаранција.

---

²⁶ проф.д-р Миладин Крстаноски, асс.м-р Данијела Смилевска, Царинско работење, ФТУ Охрид, 2008, стр. 215

²⁷ проф.д-р Миладин Крстаноски, асс.м-р Данијела Смилевска, Царинско работење, ФТУ Охрид, 2008, стр. 220

²⁸ проф. д-р .Миладин Крстаноски, асс.м-р Данијела Смилевска, Царинско работење, ФТУ Охрид, 2008, стр. 221

Одложување на плаќање на давачките за настанатиот долг за стока која е пуштена во слободен промет во редовна царинска постапка со царинска декларација се одобрува во рок од 30 дена сметајќи од наредниот ден од денот на пресметка на износот на долгот (царински долг и ДДВ) од страна на царинскиот орган.

5.4. Локално царинење

Постапката на локално царинење овозможува стоката да се увезе (прими) или извезе во простории на фирмата (фабрика) или на друго место наведено во одобрението. Сите царински формалности што вообичаено се извршуваат од страна на царинските службеници се извршуваат од самите компании.

Локалното царинење ја заменува вообичаената постапка овозможуваат извозот или увозот да се извршуваат надвор од царинските терминали со помалку документи и ја намалуваат улогата на посредниците (застапници) во царинските постапки.

Компаниите избираат локално царинење бидејќи:²⁹

- се овозможува брзо, лесно и ефикасно спроведување на увозот и извозот и најкратко задржување на стоката,
- се избегнуваат трошоци кои се вообичаени при редовна царинска постапка на царински терминали:
  - трошоци за изготвување декларации

---

²⁹ Извадок од вебстраница интерна на Царинска управа на РМ

- трошоци за влез и престој на царински терминали
- трошоци за вагање
- се намалува времето за спроведување на царинските формалности (30 или 60 минути по прием на стоката или најавата за извоз),
- царинењето може да се врши и по редовното работно време, 24 часа секој работен ден, викенд или празник,
- го олеснува планирањето на бизнис процесот,
- се гради партнерски однос со Царинската управа,
- претставува прв чекор кон добивање статус на овластен економски оператор.

5.4.1. Локално царинење при увоз

Постапката на локално царинење е поедноставување кое на имателот на одобрението му овозможува стоката да ја стави во избраната увозна царинска постапка во просторите на своето трговско друштво или на други места кои ги одобрува надлежната царинарница (царинење во трговско друштво). Импотелот на одобрението мора да го евидентира почетокот на постапката во одобрени евиденци и да ја информира царинската испостава за пристигање на стоката и да води соодветни евиденци.

За стоката која била ставена во царинска постапка на тој начин декларантот во рокот наведен во одобрението мора да поднесе дополнителна царинска декларација.

Одобрението се издава кога се работи за еден од следниве случаи:³⁰

- стоката пред пуштање во слободен промет била предмет на транзитна постапка во рамките на која на подносителот на барањето му е издадено одобрение за поедноставена транзитна постапка кај одредишниот царински орган (статус на овластен примач);
- стоката пред пуштање во слободен промет била ставена на увид на царинскиот орган во рамките на транзитна постапка поинаква од претходната;
- пред пуштањето во слободен промет стоката е предмет на царинска постапка со економски ефект:
  - царински склад
  - увоз за облагородување
  - преработка под царинска контрола
  - привремен увоз
  - извоз за облагородување
- стоката пред пуштање во слободен промет била иземена од обврската да биде ставена на увид на царинскиот орган при нејзиното внесување во царинско подрачје.

Покрај претходно наведените услови кои морат да бидат исполнети за да може да се користи оваа постапка за издавање на одобрение за локално царинење за пуштање на стока во слободен промет треба да бидат исполнети следниве посебни услови:³¹

- евиденција на подносителот на барањето да биде таква да му овозможува на царинскиот орган ефикасна контрола и дополнителна проверка;
- да се гарантира ефикасна проверка на почитување на увозните забрани

---

³⁰ Уредбата за спроведување на Царински закон (Сл.весник на РМ бр.6/205, 73/206, 40/207, 62/207, 42/209, 38/2010, 46/2010, 141/201. 14/2012, 92/2013) член 179

³¹ О Уредбата за спроведување на Царински закон (Сл.весник на РМ бр.6/205, 73/206, 40/207, 62/207, 42/209, 38/2010, 46/2010, 141/201. 14/2012, 92/2013) член 180

или

ограничувања и други одредби за пуштање на стока во слободен промет. Не се дава одобрение доколку подносителот во моментот на поднесување на барањето за соодветно поедноставување не располага со соодветни потврди, согласности или одобренија во однос на стоката и царинската постапка.

- подносителот на барањето потешко или повеќе пати да не ги прекршил царинските прописи;
- подносителот на барањето да не поднесува декларации за пуштање во слободен промет само повремено.

Постапката на локално царинење при увоз е поедноставување кое на имателот на одобрението му овозможува стоката да ја стави во избрана увозна царинска процедура во свои простори или на други места одобрени од страна на царинскиот орган. Имателот на одобрение го евидентира почетокот на постапката во својата одобрена евиденција и ја информира царинската испостава за пристигање на стоката.

Притоа таа постапка започнува со поднесување пријава на стоката во која потребно е да се имаат наведени главните карактеристики и специфичности на самата стока. Како важни карактеристики на стоката при процесот на пријавување на стоката се следниве:

- број и датум на одобрението на надлежната царинарница;
- реден број, датум и час на пристигање на стоката;
- вид и број на транзитен документ;
- регистарски број на транспортното средство;
- појдовна царинска испостава;
- барана царинска постапка;
- одредишна царинска испостава;
- потекло на стоката - држава од која што се увезува;

- опис на стоката;
- тарифна ознака;
- фактурна вредност;
- број и вид на колетите;
- бруто/нето тежина;

Поедноставена постапка за декларирање овозможува стоката да се стави во царинска постапка според поедноставена декларација во форма со административен или комерцијален документ кон кое е приложено барање за спроведување на определена царинска постапка. За стоката која е воведена во царинска постапка на тој начин, декларантот кон крајот на пресметковниот период мора да достави дополнителна декларација.³² Притоа потребно е да се потенцира дека одобрението за поедноставена постапка за декларирање што го дава Централната управа се смета како општо одобрување за поднесување на царинска декларација за пуштање на стока во слободен промет кои треба да се извршат во текот на одреден период. Централната управа според претходното мислење на надлежниот царински орган во одобрението ги одредува царинските органи кои се надлежни за прифаќање на поедноставените декларации.

Во однос на формалната структура на поедноставената декларација може да биде во форма на административен или комерцијален документ кон кој е приложено барање за пуштање во слободен промет. Поедноставена декларација со употреба на комерцијален или друг документ (фактура, доставница или други соодветни документи) се одобрува доколку ги содржат сите податоци и поединости коишто се потребни за идентификување на стоката и тоа:³³

- количина, вредност, вид на стоката, број на колети и бруто маса;
- регистарски број на превозното средство;

³² Уредбата за спроведување на Царински закон (Сл.весник на РМ бр.6/205, 73/206, 40/207, 62/207, 42/209, 38/2010, 46/2010, 141/201. 14/2012, 92/2013) член 176

³³ Уредбата за спроведување на Царински закон (Сл.весник на РМ бр.6/205, 73/206, 40/207, 62/207, 42/209, 38/2010, 46/2010, 141/201. 14/2012, 92/2013) член 176

- царинскиот орган поедноставената декларација ја евидентира во соодветен контролник, става датум и печат и еден примерок му враќа на подносителот. Другиот примерок останува кај царинскиот орган. Третиот примерок од поедноставената декларација се испраќа на надзорниот царински орган надлежен за поднесување на дополнителна царинска декларација. Исто така централната управа во одобрението одредува до кој царински орган се поднесува дополнителната декларација. По правило се поднесува до царинскиот орган, надлежен според местото на седиштето, односно главното книговодство на имателот на одобрението.

За начинот на известување на пристигнатата стока, подносителот на барањето и надлежната царинарница се договараат уште во претходна постапка при проверка на условите. Формата и начинот на известувањето на царинската испостава треба да овозможи извршување на контрола и да бидат наведени во одобрението.³⁴ Притоа имателот на одобрението за локално царинење може да се ослободи од известување за секоја пристигната пратка. Доколку се предвидува ваквото иземање треба да биде наведено во одобрението. Импотелот на одобрението може да ја извести царинската испостава за неколку пратки со едно известување. Во одобрението се одредува местото односно локацијата каде што стоката ќе се наоѓа пред ставањето во избраната постапка. Истовремено се одредува и одредишната царинска испостава која е надлежна и за постапката за локално царинење за пуштање на стока во слободен промет.

Известувањето за пристигнатата стока мора да ги содржи следниве податоци:

- евидентен број на одобрението за употреба на поедноставена постапка на локално царинење;
- вид, број и датум на транзитниот документ (информација за претходна царинска

---

³⁴ Уредбата за спроведување на Царински закон (Сл.весник на РМ бр.6/205, 73/206, 40/207, 62/207, 42/209, 38/2010, 46/2010, 141/201. 14/2012, 92/2013) член 182(2)б

постапка);

- барана царинска постапка (пуштање на стока во слободен промет);
- опис на стоката која овозможува недвосмислено распоредување;
- цена на стока, количина и потекло;
- земја од која стоката се увезува;
- број и вид на колети;
- бруто, нето тежина.

Во однос на рок за предавање на известувањето имателот на одобрението на царинската испостава мора да и го предаде известувањето за пуштање стока во слободен промет во време определено во одобрението, а најдоцна еден час пред завршувањето на работното време на царинската испостава. Од примање на известувањето започнува да тече рокот во којшто царинската испостава или вработени од оделението за оперативни работи (мобилни екипи) може да најават дека ќе вршат контрола. Ако стоката пристигне надвор од работното време на царинската испостава, рокот започнува да тече од првиот час во наредниот работен ден, освен ако не е одлучено поинаку. Доколку царинската испостава не најави контрола, тогаш по истекот на тој рок стоката може да се пушти во слободен промет.

Царинскиот орган определен за доставување на царинска декларација е царинскиот орган кој е надлежен за надзор над спроведувањето на целата поедноставена постапка.

Притоа царинскиот орган кој е надлежен за надзор отвара досие во посебен регистар за секој поединечен имател на одобрение во кое се чуваат:

- еден примерок од одобрението со сите негови прилози,
- дополнителни одобренија и овластувања,
- листите за следење на исполнувањето на обврските,
- наодите од извршените контроли.

Притоа листата за следење на исполнувањето на обврските се изготвува како:

- месечна - ако дополнителните декларации се поднесуваат неделно;
- годишна - ако дополнителните декларации се поднесуваат месечно;

Во оваа листа според периодот наведен од одобрението се наведува бројот од деловодникот за пристигнатиот плик со скратени декларации од граничната царинска испостава и бројот на поднесената дополнителна декларација. Надзорниот царински орган може повремено да врши дополнителна контрола и преглед на стоката, евиденцијата и документите кај имателот на одобрението/декларантот. Контролата се врши врз основа на проверки на фактичката состојба, скратените декларации, транзитните документи, превозните документи, дополнителните декларации и другите евиденци што ги води декларантот. А декларантот е должен на барање на царинскиот орган да му ги стави на увид сите потребни документи. Царинскиот орган мора да има слободен пристап до материјалното книговодство на декларантот.

За резултатите од прегледот и проверката задолжително се сочинува записник во два примерока. Еден примерок се доставува на декларантот, а еден примерок задржува надзорниот царински орган. Ако царинскиот орган при контролата утврди помали неправилности за тоа веднаш писмено ќе го извести имателот на одобрението и ќе му одреди рок за отстранување на неправилностите.

Стоката во согласност со одобрението може да биде пуштена во слободен промет. Притоа врз основа на царинскиот закон и подзаконските акти за стоката да биде пуштена во промет потребно е да се исполнат некои посебни услови и тоа:

- евиденцијата на декларантот мора да биде таква да му овозможува на царинскиот орган ефикасна контрола и дополнителна проверка,
- обезбедување на ефикасна контрола на мерките на трговска политика (забрани и ограничувања) кои се применуваат при пуштање на стоките во слободен промет;
- стоката да не се увезува повремено или наеднаш (вобичаено е потребно е да има најмалку 10 пратки месечно).

Исто така потребно е да се потенцира дека стоката во согласност со одобрението може да биде пуштена и тоа:

- по истекот на определениот рок од испраќање на известувањето на царинскиот орган и
- во моментот на запишување на стоката во книговодствената евиденција на имателот на одобрението.

Збирната декларација е документ кој се употребува за евиденција на стоката која е неопходна за сите мерки и постапки за надзор врз стоката во привремено чување. Збирна декларација поднесува лице кое поседува одобрение за просторија за привремено чување или лице кое истовремено бара одобрение за просторија за привремено чување. Притоа неопходно е обезбедување на царинскиот долг во износ најмалку 10% од износот на евентуалниот царински долг (сите давачки, ДДВ, акциза).

Карактеристично е да се напомене дека збирната декларација мора да содржи:³⁵

- назив "Збирна декларација",
- идентификација на лицето (трговско друштво) кое ја поднесува збирната декларација (име и даночен број, седиште) и овластено физичко лице (име, презиме, позиција во трговското друштво),
- потпис на лицето кое ја поднесува збирната декларација,
- датум на поднесување на збирната декларација,
- идентификација на просторите за привремено чување на стоката,
- покрај останатите податоци (претходен документ, вид и број на колети, ознака и опис на стоката, бруто тежина, итн.) декларацијата задолжително треба да содржи податок за вредноста кој е неопходен за следење на износот на царинската гаранција (за таа цел е потребно да се достави фактура).

---

³⁵ Царинскиот закон („Службен весник на Република Македонија“ број 39/205, 4/208, 48/10, 158/10, 4/1, 53/1, 1/2012, 171/2012) членот 257

Збирната декларација се поднесува во 2 примерока, еден за царинскиот орган и еден за подносителот. Третиот примерок за контрола се употребува само доколку е посебно наведено во одобрението за просторијата за привремено чување. Исто така потребно е да се потенцира во случаи на повеќе примачи, податоците се евидентираат во повеќе наименуванија врз основа на податоците од посебните наименуванија во збирната декларација. Доколку како збирна декларација се користи транзитната декларација посебните наименуванија се идентификуваат преку наименуванијата во транзитната декларација или позициите во товарницата. Во овој случај секое наименување за секој поединечен примач се евидентира со соодветен број (на пример ZE 12345/1, ZE 12345/2, ZE 12345/3, .)

По прифаќањето на збираната декларација и евентуалната контрола, резултатот од контролата се однесува истовремено и на завршувањето на транзитната постапка и ставањето на стоката во привремено чување. Со завршувањето на транзитната постапка се ослободува гаранцијата од главниот обврзник, а со започнувањето на постапката на привремено чување се ангажира гаранцијата на имателот на просторијата за привремено чување. Ова значи дека транзитната постапка завршува со започнување на постапката на привремено чување, а стоката во секој момент треба да биде обезбедна со гаранција.

Потребно е да се потенцира дека за привремено чуваните стоки за кои е поднесена збирна декларација, рокот во кој треба да бидат преземени неопходните формалности за дозволено царинско постапување или употреба е 20 дена од денот кога е поднесена збирната декларација. Царинската испостава со прифаќањето на збирната декларација може да одобри и пократок период од 20 дена засновано на своите сознанија или врз основа на барање на подносителот. Царинската испостава која ја прифатила збирната декларација може да одобри и продолжување на рокот од 20 дена врз основа на писмено барање од сопственикот на стоките или лицето кое има право на располагање со стоките со оправдано образложение. Овие продолжувања треба да бидат одобрени од

царинската испостава која ја прифатила збирната декларација со забелешка за продолжување на рокот за 10 дена. Секое декларирање за царинска постапка во рамките на локално царинење мора имателот на одобрението во време на известување на царинската испостава стоката да ја заведе во сопствена евиденција, кое по правило се врши со помош на компјутерски систем. Евиденцијата треба да ги содржи сите податоци за идентификација, евидентирање на стоката и утврдување на нејзината природа:

- број и датум на одобрението на надлежната царинарница;
- реден број, датум и час на запишување во евиденција;
- број на транзитен документ;
- регистарски број на транспортното средство;
- појдовна царинска испостава;
- барана царинска постапка;
- претходна царинска постапка, ако се работи за завршување на царинска постапка;
- потекло на стоката - држава од којашто се увезува;
- опис на стоката;
- тарифна ознака;
- фактурна вредност;
- број и вид на колетите;
- бруто/нето тежина;
- намалена царинска стапка и основа за намалување (на пр.потекло, повластен тарифен третман итн.) ако при увозот не се користи вобичаената царинска стапка по Законот за царинска тарифа;
- број и датум на дополнителна декларација (се запишува дополнително по поднесувањето на дополнителната царинска декларација);

Уписот на стоката во евиденцијата на имателот на одобрение и известувањето на царинската испостава имат еднаков правен ефект како и прифаќање на царинска

декларација.

5.4.2. Локално царинење при извоз

Надлежната царинарница на лице кое сака да врши извозни формалности во своите простории или на друго одобрено место му одобрува декларирање на стока за извоз со постапка на локално царинење. Притоа имателот на таквото одобрение се стекнува со статус на одобрен извозник, а за да се обезбеди контрола на спроведувањето на извозната постапка, имателот на одобрението мора да ги изврши следниве активности:

- да ја извести извозната царинска испостава за преместување на стоката за да може таа да се пушти и тоа во форма и на начин одредени во одобрението;
- да ја запише стоката во сопствена евиденција;
- да му ги даде на располагање сите документи на извозната царинска испостава од кои зависи спроведувањето на прописите за извоз на стоката.

При секоја царинска постапка потребно е да се изработи царинска декларација. Притоа одобрението за поедноставена постапка за декларирање при извозот се смета за одобрување на општо барање за извршување на царински постапки наведени во одобрението. При самата подготовка на декларацијата треба да се изготви фактура, доставница или други соодветни документи врз основа на комерцијален или друг документ. При самата изработка на декларација потребно е да ги има следниве податоци коишто се потребни за идентификување на стоката и тоа:

- количина,
- вредност,
- вид на стоката,
- број на колети и бруто маса;

- држава на намена;

Исто така потребно е да се напомене дека царинскиот орган ги спроведува следниве формалности за правилна изработка на декларацијата:

- поедноставената декларација ја евидентира во соодветен контролник и ги заверува сите примероци;
- еден примерок му враќа на превозникот/декларантот со седиште на граничниот премин или на друг соодветен начин;
- другиот примерок останува кај царинскиот орган, а третиот примерок од поедноставената декларација се испраќа на надзорниот царински орган надлежен за поднесување на дополнителна царинска декларација.

Имателот на одобрението на извозната царинска испостава мора да и предаде известување за ставање на стока во извозна постапка во време наведено во одобрението, а најдоцна еден час пред завршувањето на работното време на извозната царинска испостава. Во време на известување стоката се наоѓа во превозното средство и е со обележја на одобрениот извозник.

Најавата се врши со известување кое се испраќа во писмена форма, по факс или на друг начин определени во одобрението. Притоа се определени неколку начини за известување и тоа:

- поединечно известување за секој извоз посебно кое се испраќа преку факс, електронска пошта или на друг начин одреден во одобрението;
- со однапред најавена програма за извоз која се однесува на одреден временски период под услов да се однесува за сигурна и точна информација.

Исто така се дефинира и содржината на известувањето која во основа ги содржи:

- рок во кое ќе се предава известувањето;
- извозна царинска испостава на кој известувањето ќе му се испраќа;
- рок во кој извозната царинска испостава ќе најавува можна контрола, кој тече од момент кога известувањето е примено.

За време на рокот определен во одобрението кое тече од испраќање на известување, извозната царинска испостава може да најави вршење на контрола. По истекот на тој рок се смета дека на имателот на одобрението стоката му била пуштена во бараната извозна постапка.

Во известувањето законски се определени и важните карактеристики на стоката со која се идентификува. А како такви податоци се следниве:

- број на одобрение на поедноставената постапка;
- реден број, датум и час на евидентирање;
- вид и регистарски број на превозно средство;
- излезна царински испостава (шифра);
- поставени посебни ознаки (ако на одобрениот извозник тие му се одобрени со одобрението);
- царинска постапка;
- трговско име на стоката и тарифна ознака;
- фактурна вредност;
- број и вид на колети;
- бруто и нето тежина.

Карактеристично е да се напомене дека овие податоци се важни и за извозната царинска испостава и овозможуват извршување на ефикасна контрола.

Стоката се смета дека е пуштена во барана постапка по истек на определениот рок од предавање на известувањето за намерата да се изврши преместување на стоката, под услов ако извозната царинска испостава не најавила вршење на контрола. Тој рок се одредува во одобрението, но во поединечен случај извозната царинска испостава може да одлучи поинаку. Притоа ако одобрениот извозник е ослободен секој пат да најавува преместување на стоката, внесувањето во евиденцијата се смета за пуштање на стоката, под услови наведени во одобрението.

За надзор и како доказ дека стоката фактички го напуштила царинското подрачје

на Република Македонија се дозволува употреба на лист број 3 од ЕЦД за извоз кој претходно треба да биде заверен од извозната царинска испостава или заверен со печат на одобрен извозник.³⁶

Притоа, одобраниот извозник, мора да ги преземе сите потребни мерки за да обезбеди заштита на посебните печати или обрасци на ЕЦД со посебен печат. За тие мерки мора да ја извести извозната царинска испостава. Надлежната царинарница во одобрувањето ги одредува мерките за идентификација на стока. Одобраниот извозник може да побара употреба на посебни царински обележја. (пломби на одобрен извозник)

Посебните обележја мора да бидат во согласност со дефинираните карактеристиките од Уредбата, а одобраниот извозник најдоцна во рок од 5 дена по преземањето од изработувачот е должен на централната управа, надлежната царинарница и извозната царинска испостава да им достави по еден примерок од посебните обележја за кои има одобрување за нивна употреба. Исто така одобраниот извозник може да замоли за одобрување на клешти за поставување на посебни обележја на превозните средства.

Изработката на клештите може да ги порача имателот на одобрение кај изработувачот кој има информација за адекватност дадена од страна на централната управа.³⁷

При спроведување на царинската постапка и изработката на декларацијата може да се случи да се изработи непотполна декларација која врз основа на Царинскиот закон³⁸ декларантот може да ја прифатил доколку таа се дополни или се замени со декларација која ги содржи сите потребни податоци или документи.

Карактеристично е да се напомене дека дополнителната декларација заедно со

---

³⁶ 5 Уредбата за спроведување на Царински закон (Сл.весник на РМ бр.6/205, 73/206, 40/207, 62/207, 42/209, 38/2010, 46/2010, 141/2011. 14/2012, 92/2013) член 202

³⁷ Уредбата за спроведување на Царински закон (Сл.весник на РМ бр.6/205, 73/206, 40/207, 62/207, 42/209, 38/2010, 46/2010, 141/2011. 14/2012, 92/2013) член 234

³⁸ Царинскиот закон („Службен весник на Република Македонија“ број 39/205, 4/208, 48/10, 158/10, 4/1, 53/1, 1/2012, 171/2012) член 72

непотполната декларација формира неделив документ. Притоа кога непотполната декларација не содржи некои од пропишаните податоци или се нецелосни не ги внесуваме дополнителните ЕЦД како нови декларации, туку ги менуваме податоците кои недостасуваат или се привремени, а кои се конечни во дополнително обработена декларација.

Кога кон непотполната декларација недостасуваат документи тие се доставуваат и се врши соодветна измена. Притоа постојат четири можности при поднесување на дополнителна декларација која мора да биде пополнета како останатите целосни декларации:³⁹

Декларацијата била непотполна поради недостаток на оригинални прилози. Во непотполната декларација биле наведени податоци кои предизвикале пресметка и плаќање на давачки во помал износ од она што би било потребно да се пресмета според податоците во дополнителната декларација.

Во непотполната декларација биле наведени податоци кои предизвикале пресметка и плаќање на давачки во поголем износ од она што би било потребно според податоците во дополнителната декларација.

Ако податоците во дополнителната декларација во однос на непотполната декларација предизвикале делумна промена на износот на давачките (на пр. добивање на непотполна тарифна квота), а како последица на тоа е проширување на дополнителната декларација на повеќе наименованија од она што било декларирано во непотполната декларација,

Во првиот случај се врши дополнување на прилозите кои недостасуваат, а царинскиот работник мора да внесе и промена на шифра и да се избрише датумот во рубриката Г односно S.

Во вториот случај дополнителната декларација се изработува за да се запишат фактички утврдени важечки пресметковни податоци. Притоа, електронски

---

³⁹ Уредбата за спроведување на Царински закон (Сл.весник на РМ бр.6/205, 73/206, 40/207, 62/207, 42/209, 38/2010, 46/2010, 141/2011, 14/2012, 92/2013) член 175

податоците се менуват во непотполната декларација согласно Упатството на Секторот за АОП. Исто така потребно е да се потенцира и тоа дека износот на разлика на давачките коишто произлегува од промената на податоци се евидентира и се плаќа од страна на декларантот.

Во третиот случај доколку во непотполната декларација биле наведени податоци кои предизвикале пресметка и плаќање на давачки во поголем износ од она што би било потребно според податоците во дополнителната декларација. Притоа се врши соодветната промена на податоци, додека декларацијата со соодветната документација се доставува до управна постапка која носи решение за враќање на повеќе платен царински долг.

Во четвртиот случај доколку податоците во дополнителната декларација во однос на непотполната декларација предизвикале делумна промена на износот на давачките, а како последица на тоа е проширување на дополнителната декларација на повеќе наименованија од она што било декларирano во непотполната декларација, треба да се внесат измените во поглед на проширување на наименованијата.

Одобрен извозник веднаш по запишување на стоката во одобрената книговодствена евиденција ја известува извозната царинска испостава за преместување на стоката. Притоа евиденцијата мора да содржи најмалку податоци потребни за идентификација, евиденција, природа на стока и тоа:⁴⁰

- број и датум на одобрението;
- реден број, датум и час на евидентирање;
- регистарски број на транспортното средство;
- шифра на излезен царински орган;
- барана царинска постапка;
- претходна царинска постапка (ако стоката била во претходна постапка);

---

⁴⁰ Уредбата за спроведување на Царински закон (Сл.весник на РМ бр.6/205, 73/206, 40/207, 62/207, 42/209, 38/2010, 46/2010, 141/2011, 14/2012, 92/2013) член 178

- трговски назив на стоката;
- тарифна ознака;
- статистичка вредност;
- број и вид на колетите;
- бруто/нето тежина;
- број и датум на дополнителна декларација (се запишува дополнително по поднесувањето на дополнителната царинска декларација).

При водењето на евиденцијата потребно е да се напомене дека известувањето кое одобриениот извозник го врши до извозната царинска испостава има еднаков ефект како и поднесување на царинската декларација.

6. Аргументи за ефектите на царината врз размената

Генерално: увозните царини влијаат врз подобрување на односите на размена само доколку:

А) Странскиот извозник презема дел од царините

Б) Странскиот извозник ја презема во целост царината, за сметка на својот профит
Така, преку воведување увозни царини - поевтини увозни пди -помал одлив на девизи за иста количина увозни пди.

Генерално: вакви ефекти користат само големи земји кои влијаат на светските цени.

Воведена увозна царина - зголемена цена на увозен производ на дом. пазар - намалена побарувачка - при неизменета понуда, намалена цена и поевтин увоз - подобрување на односи на размена.

Секое ниво на царини НЕ ги максимира користите преку подобрување на односите

на размена .

Ниво на царини што ги максимира добивките од надворешно-трговската размена преку подобрување на односите на размена на една земја = оптимална царина.

Оптималната царина е секогаш позитивна!

Мала земја не може да влијае на светската цена (таа е price-taker);

Светските цени се дадени и по нив се врши увоз. Мала земја не може преку воведување царини да ги подобри своите односи на размена; нејзината оптимална царина = 0! Најдобро е прифаќање либерализам во размената.

6.1. Аргументи за царина (смалување на дефицитот, зголемување на вработеноста, заштита од евтина работна сила, чување на парите дома, подобрување на односот на размената, неекономски аргументи, заштита на млада индустрија).

Малите економии обично немаат доволен економски потенцијал за да можат суштински да влијаат врз обемот на светската понуда или врз светската потрошувачка. Затоа тие мораат да се приспособуваат кон условите и цените што ги диктира меѓународниот пазар.

Ограничувањето на слободната конкуренција и надворешно-трговската размена со воведување царински бариери во малите економии доведува до нарушување на рамнотежата меѓу понудата и побарувачката што важеше во услови на слободна конкуренција. Сега рамнотежната точка ќе се воспостави на ново, повисоко ниво, што значи покачување на цените на производите на домашниот пазар.

Воведувањето на царини во економија со мал национален пазар предизвикува појава на четири ефекти и тоа:

1. Ефект на доход – пораст на приходите во буџетската каса. Овој ефект претставува прелевање на потрошувачкиот вишок од приватната во јавната сфера. Овој ефект не претставува намалување (загуба) на националната благосостојба.

2. Ефект на прераспределба – прелевање на доходот од сферата на потрошувачката во производната сфера во една економија. Овој ефект не претставува намалување (загуба) на националната благосостојба.

3. Ефект на потрошувачка – царините влијаат врз намалување на потрошувачката на производите за кои се воведени. Ова претставува вистинска загуба за националната економија.

4. Ефект на заштита – го изразува нивото на загуба на националната економија што произлегува од ангажирањето на нејзините ресурси во производства кои не постигнале соодветно ниво на продуктивност па затоа не можат да ја издржат странската конкуренција. Со други зборови, царинската заштита ќе создаде поместувања во стопанската структура на земјата од поефикасни во понеефикасни производства.

Кога ќе се изврши споредување на ефектот на доход и ефектот на прераспределба, од една страна, со ефектот на заштита и ефектот на потрошувачка, од друга страна, се добива т.н. **нето-загуба за националната економија**. Практиката покажува дека за економија со мал национален пазар овој нето-ефект е секогаш крајно неповолен затоа што приливот на средства во буџетската каса и позитивните ефекти од работењето на заштитените индустрии никогаш не можат да ги покријат негативните ефекти од несоодветната алокација на стопанските ресурси.

Од сето ова може да се заклучи дека царинските пречки во меѓународната размена во случајот на економија со мал национален пазар влијаат негативно врз општото ниво на нејзината благосостојба.

Економиите со голем национален пазар можат да остварат големо влијание врз вкупниот обем на побарувачка во меѓународни размери, па оттука тие имаат влијание и врз нивото на светската цена на производите. Според тоа, кога една голема национална економија остварува влијание врз вкупниот обем на побарувачка на одредено производство во светски размери преку воведување на увозни царини за тој производ, таа може да оствари влијание врз светската цена за истиот производ.

Воведување на увозната царина ќе ги предвика истите ефекти (доход, прераспределба, потрошувачка и заштита) на локално ниво како и во примерот на мала национална економија. Но, во случајот на земја со голем национален пазар со воведувањето на царини се остваруваат два нови ефекти што не се јавуваат во случајот на економија со мал национален пазар. Тоа се:

1. Ефект на домашна добивка – настанува како последица на прелевање на добивката од странските производители во рацете на домашните потрошувачи. Царини → повисоки цени → помала потрошувачка → помала потрошувачка на светски размери → намалување на нивото на светската цена → намалување на нивото на цената во националната економија на странски производители → потрошувачки вишок за потрошувачите на националната економија.

Можеме да заклучиме дека големите економии можат да остварат зголемување на општата благосостојба во својата економија по пат на воведување царински бариери во меѓународната размена во одредени случаи.

Примената на протекционистички мерки и дискриминаторски однос кон странските трговски партнери на долг рок секогаш создава негативен ефект врз вкупниот обем на извозот, па во догледно време, земјата ќе се соочи со проблемот на намалување на вкупниот извоз.

Искуствата од практиката потврдуваат дека царините го засегаат и извозот и тоа најмалку на три начини:

1. Извозните многу често употребуваат увозни инпути кои подлежат на режимот на царини. Царините ги поскапуваат инпутите и доаѓа до пораст на производните трошоци на индустриите што се јавуваат како носители на извозот.

2. Царините ги поскапуваат трошоците на живот во националната економија.

3. Високата царинска заштита на долг рок секогаш предизвикува определена реакција кај меѓународната заедница. Царини→намалување на приходот на странските извозници→намалување на девизни приливи на странските нации→намалување на увоз на странските нации→намалување на побарувачката на стоките што доаѓаат од земјата што наметнала царини→намалено производство и вработеност во извозно-ориентираните индустрии.

Царинската заштита секогаш ја бараат оние индустрии кај кои технологијата застарела, а со тоа тие веќе одамна ги загубиле своите конкурентски предности при настапот на пазарите во странство.

Ползата од воведените царини е на страната на производителите на кои се наменети. Преку царините може да се оствари и одредена полза за државниот буџет, затоа што иако царините не се фискален инструмент со нив можат да се остварат определени фискални ефекти.

Крајниот товар на прекумерната заштита на крајот ја плаќаат потрошувачите кои за производите што ги купуваат на домашниот пазар мораат да платат повеќе отколку што би платиле кога би ги набавувале на меѓународниот пазар.

Заштита на домашниот пазар и производство од странска конкуренција и во современи услови се оправдува со постоењето на две економски причини:

1. Заштита на младите индустрии од притисокот на странската конкуренција

2. Обезбедување поддршка на стратешките индустрии

Економските причини за интервенционализам ги надополнуваат политичките. Тие се:

- 1. Заштита на работните места во постоечките производства**
- 2. Заштита на индустриите важни за националната економија**
- 3. Создавање можности за полесен пробив на неосвоените пазари**

Во пракса постојат различни аргументи за посредување на царините и во овој контекст од сосема важно значење и во продолжение ќе ги споменеме:

- Царините треба да ја заштитат висината на наемнините, а со тоа и животниот стандард на земјата-увозник. По оваа формација се гледа за кого е наменет овој аргумент. На пример, САД наметнуваат царини со цел да ги заштитат високите наемнини и животниот стандард на американските работници бидејќи некој од странство конкурира со стоки кои се произведени од евтина работна сила. Ова е обично аргумент кој се користи во високо развиените земји, а притоа се заборава дека во одредувањето на евтин работен труд не треба да се поаѓа од номиналниот износ на наемнините, туку од тоа што тој труд во одредени услови дава како резултат на секоја земја;
- Друг аргумент за високи царини се објаснува со зголемувањето на вработеноста на работната сила во земјите-увознички. Ова сфаќање е формирано во време на Големата светска економска криза кога се настојуваше да се стимулира домашното производство и истовремено да се причини невработеност објаснувајќи ја со конкуренцијата на странските стоки. Со високите царини се настојува и понатаму да се стимулира појавата на нови индустриски гранки. Единствената слабост на овој аргумент се состои во тоа што на ниедна земја не треба да и биде основна цел само вработеноста. Оспорен е фактот дека е пожелна полна вработеност, меѓутоа таа треба да биде и економски оправдана, а да не станува збор за илузија;
- Заштита на домашниот пазар за домашните производители. Ова е тешко одржливо поради тоа што го негира принципот на реципрочна побарувачка.

Доколку се резервира пазарот за својот производител, тогаш треба да бидеме подготвени на тоа дека тешко некој ќе го отвори својот пазар за „нашиот“ производител;

- „Задржување на парите дома“ – овој аргумент е доста популарен бидејќи делува во оваа смисла: ако се избегне увозот, нема да се потрошат странски средства за плаќање;
- Заштита на домашната индустрија – како еден од основните и најсериозните аргументи за царините, како и најголем ризик за овековечување на извесна заостанатост. Кога станува збор за заштита на индустријата се поставуваат три основни и најважни прашања кои се легитимни, без разлики за која земја станува збор и тоа: Кој да се штити? Колку долго да се штити? и Во колкава мера? Решавањето на овие три прашања е од релевантно значење за секоја национална економија;
- Аргумент за царината може да биде и диверзификацијата и економската стабилност. Овој аргумент се надоврзува на претходниот, бидејќи нема диверзификација без развој на одредени индустриски гранки. Ако царините се применуваат поради диверзификација и економска стабилност се поставува прашањето кои фактори гарантираат стабилност на едно стопанство и друго, колку воопшто царината може така да помогне?
- Следниот аргумент за употреба на царините е во целта за изедначување на трошоците за производство на странскиот и домашниот производител. Против –аргументот е доста логичен: кога треба со вештачки мерки на секаков начин да се изедначат трошоците за производство – тогаш се губи смислата на трговијата;
- Некои земји ја оправдуваат својата царинска политика со тоа што кажуваат дека треба да се спречи дампингот. Под дампинг се подразбира секоја продажба на стоки во странство под цената на таа стока на домашниот пазар и тоа без разлика дали станува збор за константен или спореден

дампинг. За константен дампинг може да се подразбере оној каде некој постојано се појавува на светскиот пазар со ниска цена, а за спореден тоа се прави изненадно, се појавува неочекувано со маса на евтина стока – со цел да направи хаос во цените, па потоа се повлекува. Ова гледиште на стабилност на светскиот пазар е опасен, бидејќи доведува до големи пореметувања загрозувајќи ја пресметката на сите учесници, додека пак, кога е во прашање константниот дампинг се знае дека тоа е долгорочна политика на некоја земја во тргувањето со поедини производи па можеме да се приспособиме на тоа;

- Царината може да биде поставена и во целта за национална одбрана. Секоја земја мора да има некои основни артикли од прехранбени, па до вооружување, т.е. некоја минимална самодоволност. Не смее во современи услови на стопанисување за секоја стока да се зависи од странство.

7. Хармониизрање на царинската политика на Р. Македонија согласно царинската политика на ЕУ и преземените обврски со зачленување во СТО.

Царинскиот систем на секоја земја претставува израз на нејзината самостојност и независност, односно на нејзиното суверено право автономно да ги уредува односите во областа на царините и царинската заштита на своето стопанство. Суштината и карактерот на царинскиот систем, изборот и дефинирањето на институтите и инструментите, како и утврдувањето на конкретните царински режими, зависат од два основни фактора: од карактерот на општествено-

економските и политичките односи во земјата и од степенот на развиеноста и структурата на нејзиното стопанство.

Секоја земја која сака да ги развива и да ги унапредува своите економски односи со другите земји особено во областа на меѓународната трговска размена, нужно е упатена да се договара и да се спогодува со помал или поголем број други земји, односно со нив да склучува билатерални или мултилатерални договори и спогодби, а потоа одредбите од нив да ги вградува во своите национални правни прописи или пак непосредно да ги применува како свои.

Токму тој факт нужно условува одредени отстапувања од сувереното автономно право, односно усогласување на сопствените со економските интереси на земјите со кои економски соработува. Со други зборови, бидејќи сите земји имаат интерес за што поширока економска соработка, на тој начин се отвора процес на смалување на разликите меѓу царинските системи на одделни земји. Би можело да се рече дека настанува процес на унификација на царинските системи.

Во современите услови, тој процес постојано содржински се збогатува, станува се подинамичен и се изразува во тенденцијата кон создавање на единствен светски пазар, односно се поширок пазар на кој се остварува се послободна трговска размена и се поширока економска соработка.

Сличностите меѓу царинските системи на одделни земји уште повеќе се зголемуваат со речиси универзална примена на мултилатерализмот во меѓународната трговска размена и со создавањето на поголем број регионални економски интеграции меѓу одделни земји.

Најголемо значење за развој на мултилатерализмот во меѓународната трговска размена секако има Општата спогодба за царини и трговија (GATT).

Имено, преку повеќето таканаречени "рунди" на преговори меѓу земјите членки, остварено е снижување на царинските стапки и нивна консолидација.

Исто така, благодарение на интензивната соработка и на се поголемата меѓусебна доверба, постигнат е и висок степен на унификација на постапките и процедурите на царинењето што се применуваат од страна на земјите потписнички на оваа Спогодба.

Накрај, усогласените ставови по прашањата на царините и царинската заштита се прифатени и во царинските законодавства на земјите-членки и се вградени низа заеднички утврдени институти, инструменти и постапки.

Таквиот развој овозможи да почне да се реализира старата идеја за создавање на Светска трговска организација.

Степенот на унификацијата на царинските системи на земјите-членки е уште повисок во рамките на регионалните економски интеграции. Во некои од нив, националните царински системи се незначително модифицирани и унифицирани, во други, процесот на усогласувањето на националните царински системи е во тек.

Во Европската унија процесот започна со формирањето на заедничкиот пазар и усогласувањето на царинските системи, потоа продолжи преку царинска унија, односно создавање на единствен внатрешен пазар на Европската економска заедница, за конечно да дојде до потполна економска интеграција на земјите-членки, со ориентација да се воведи и единствена валута и да се формира некој вид конфедерација, како политичка заедница на петнаесетте земји-членки. "

Меѓутоа, и покрај се поголемите сличности, па и целосна идентичност, на царинските системи на одделни земји, првенствено во поглед на основните институти и инструменти, сепак остануваат неспорни и разликите, особено кога станува збор за конкретните царински режими, постапките, организационите решенија итн. Тие специфичности се сосема нормални, исто како што се нормални и специфичностите кај другите сегменти на стопанските системи на различни земји.

Би можеле да се идентификуваат голем број критериуми за вреднување на царинските системи на одделни земји од различни аспекти. Врз основа на тие критериуми може да се изврши одредено групирање во соодветни групи царински системи.

На пример, царинските системи би можеле да се групираат од аспект на:

- карактерот на општествено-економските системи на одделни земји;
- нивото на развиеноста на нивните стопанства и нивната стопанска и производна структура;
- степенот на влијанието на промените во царинските системи на другите земји;
- нивото на протекционизмот во меѓународната трговска размена;
- степенот на ригидноста на регулативата односно степенот на дерегулацијата;
- од аспект на динамичноста на промените итн.

Се разбира, идентификацијата на сличностите и типологијата на царинските системи според наведените или според некои други критериуми и нивното групирање во одредени групи царински системи со заеднички карактеристики, секогаш треба да се сфаќа условно, односно дека може да има теоретска и практична смисла само како метод што овозможува подобро да се разбере суштината на сличностите и на разликите, нивните причини и нивните ефекти врз развојот на меѓународната трговска размена.

Во потесна, односно во формално-правна смисла, царинскиот систем на Република Македонија е дефиниран со два основни системски закона: Законот за царините" (Царинскиот закон) и Законот за царинската тарифа.

Со својата содржина и модерниот пристап во обликувањето на царинскиот систем, Законот за царините на сеопфатен и темелен начин ги дефинира сите релевантни институти и инструменти на царинскиот систем на Република Македонија и заедно со Законот за царинската тарифа претставува заокружена институционална целина. Притоа, основните системски решенија се втемелени

врз сознанијата, принципите, критериумите и модалитетите што ги утврдила и што ги препорачува современата економска наука од областа на царините и царинската заштита.

Основен пристап во нашиот Закон за царините е во самиот закон правно да се регулираат основните институти, инструменти, постапки при царинскиот надзор и царинската контрола, како и сите други релевантни прашања. На тој начин, највисокиот законодавен орган на земјата јасно и конкретно ги регулира правилата на однесување на субјектите во надворешно-трговскиот промет во врска со царинската заштита, односно правата и обврските на царинските обврзници и на царинските и други државни органи. Така се обезбедува подолгорочна стабилност и сигурност на стопанските субјекти и нивната правна положба, а се избегнува евентуалниот волунтаризам на органите на извршната власт и на другите државни органи.

Меѓутоа, дел од правната регулатива во областа на царините, особено онаа во врска со спроведувањето на основните институти и инструменти, со изрични овластувања содржани во Законот за царините ја донесува Владата на Република Македонија, министерот за финансии, директорот на Царинската управа, самостојно или во соработка со други надлежни органи.

Поделбата на пренесените надлежности и овластувања врз одделни органи и функционери не е извршена случајно.

Најнапред, постои одредена хиерархија во однос на пренесените надлежности и во однос на видот на подзаконските акти.

Владата, како највисок орган на извршната власт, донесува акти со кои се конкретизираат одредени правни институти и инструменти утврдени во Законот, но не може да ја менува нивната суштина, ниту да воведува нови права, обврски и одговорности кои не се утврдени во Законот.

Подзаконски акти што ги донесува Владата можат да бидат: одлуки, уредби и други акти. Министерот за финансии врз основа на овластувањата што изрично му се утврдени во одделни членови од Законот за царините. исто така, донесува одредени подзаконски акти, но овие акти се од "понизок ранг", односно со нив можат само да се конкретизираат одредени права како и постапки изрично утврдени во Законот, или поблиску да се пропишуваат постапките за остварување на тие права.

Подзаконските акти за чие донесување со Законот за царините е овластен директорот на Царинската управа, во основа се спроведени акти и акти од технички и организационен карактер (упатства, решенија, правилници и др).

Разликата меѓу надлежноста на законодавната, од една, и надлежноста на извршната власт, од друга страна, ќе ја разгледаме на примерот на институтот на Царинскиот систем ослободување од плаќање царина.

Со Законот за царините како општа е утврдена обврската за плаќање царина, и тоа со примена на конкретни стапки утврдени во Законот за царинската тарифа.

Истовремено во самиот Закон за царините таксативно се наведени случаите во кои стоката што се увезува, извезува или превезува преку царинското подрачје се ослободува од плаќање царина (член 18 и 25 до 32), како и општата постапка за остварување на ова право.

Меѓутоа, за сите случаи на ослободување од плаќање царина (освен за мал број директно наброени исклучоци при увозот и генерално утврдениот либерален извоз), Владата или надлежниот министер (главно за финансии) се овластуваат и задолжуваат да донесат соодветни подзаконски акти со кои само поблиску ќе се дефинира видот на предметите, количината, вредноста или постапката за остварување на правото утврдено во Законот, но не можат да се конституираат НОВИ права.

За некои од царинските повластици утврдени во Законот за царините, Владата донесува општа одлука со која се утврдуваат предметите, количините и вредностите на предметите за кои при увозот се применуваат царински повластици. Меѓутоа, за некои други повластици, Владата е задолжена поблиску да ги конкретизира со посебен акт. На пример, со член 27, став 9, од плаќање царина е ослободена Царинската управа за увоз на опрема, резервни делови и средства што не се произведуваат во Република Македонија, а се наменети за спречување на недозволен промет на оружје, муниција, експлозив и дрога. Но, едновременно, со став .10 од истиот член е овластена Владата на Република Македонија, на предлог на министерот за финансии, да утврди за која опрема, резервни делови и средства може да се користи оваа повластица.

Во април 1998 година е донесен новиот Царински закон со одредба неговата примена да започне од 1 јануари 1999 година. Меѓутоа, по конституирањето на новата Влада во ноември 1998 година, примената на Законот е одложена за 1 јануари 2000 година, освен на делот што се однесува на делокругот, начинот на работа и организацијата на царинската управа.

По својата концепција, овој Закон суштински се разликува од Законот за царините кој сеуште е во сила.

Пред сè, карактеристично е значително поместување на ингеренциите од законодавната на извршната власт, дури и во случаи кога се работи за конституирање на суштински права, обврски и одговорности на субјектите. Таа ориентација се поврзува и во законското решение со кое царинската управа од самостоен орган на државната управа се трансформира во орган во состав на Министерството за финансии.

Од сегашниот законски текст се изоставени или се нејасно дефинирани одредбите за царинските постапки во различни видови сообраќај и за сместувањето на царинските стоки.

Во Законот е вградена материјата за царинските и слободните царински зони како и за вршењето на стопански дејности во нив.

Во законскиот текст се воведени нови поими и дефиниции со кои се доведуваат во прашање некои од суштинските институти, инструменти и режими на царинскиот систем (на пример: за царинскиот надзор, за царинската постапка, за сместувањето на царинските стоки и сл.; "царински дозволена употреба или користење на стоката", "царинска постапка со економски ефект" и сл.).

Земено во целина, законскиот текст е неконзистентен, на многу места противречен, нејасен, па и конфузен. Затоа може да се очекува, пред неговото стапување во сила, во Законот да се извршат посериозно промени.

Царинската политика е една од основите на Европската унија. Таа има важна улога во создавањето на интегриран внатрешен пазар и заедничка економска политика. Основи на царинската унија се одредбите од Договорот за ЕЗ, Глава I- Слобода на движење на стоките (чл. 23-27) и Глава X – Соработка во подрачјато на царината (чл.135). Со членот 23 утврден е дека царинската унија ќе ја опфаќа вкупната трговија на стоки, што првенствено вклучува забрана на царина и даноци со исти ефекти на увозот и извозот на стоките помеѓу државите-членки на Унијата, како и примена на заедничките царински тарифи на нивните трговски односи со трети земји.⁴¹

Под поимот царинска унија се подразбира просторот во кој не постојат внатрешни препреки за движење на стоката, а на стоката која доаѓа однадвор се применуваат заедничките правила, царини и квоти. Треба да се нагласи дека во согласност со ГАТТ и СТО, тој вид на регионална трговска спогодба е исклучена од примената на начелото „најповластена нација“ на нечленките на царинската унија.

---

⁴¹ д-р Славко Вукша, д-р Мирослав Динчић, д-р Жарко Ристић, д-р Петар Белокапић, Порески и царински систем и политика, Белград, 2012

Додека слободата на движење на стоките ја отсликува внатрешната димензија на царинската унија, царинската тарифа го симболизира нејзиниот надворешен аспект. Со Заедничката царинска тарифа се пропишани царински даноци кои се наплатуваат на увозот на стока во Унијата и претставува приход на буџетот на ЕУ. Всушност, од 1968 година државите-членки немаат право самостојно да водат царинска политика. За неа се одлучува заеднички на ниво на Унијата, а имајќи ги предвид обврските преземени со меѓународните договори.

Царините на увоз на индустриските производи во ЕУ во просек изнесуваат 4%, но во голем број на случаи се применуваат повластените стапки и често е слободен увозот за стоки од соседните држави, од земјите со економија во развој и во транзиција и од држави кандидати за членство во ЕУ. Покрај тоа, Договорот за Европски економски простор (ЕЕА) на Норвешка, Лихтенштајн е загарантиран неограничениот пристап во Европската царинска унија и уживање на основните слободи на внатрешниот пазар. Значи целосната примена на Заедничките царински тарифи е ограничена на трговијата со развиените држави како што се САД, Канада и Јапонија.

Ефикасната царинска унија претпоставува дека тарифата мора да се применува според истоветните правила во сите држави-членки. Со цел обезбедување на јасност и еднаквост на примената на царинските прописи и отстранувањето на ризиците на различните толкувања или правни проблеми, Европската унија ја донела Единствената царинска декларација (Community Customs Code - CCC) во кој е собрано и изложено вкупното законодавство кое се однесува на трговијата на Унијата со трети земји. Декларацијата единствено ги одредува поимите поврзани со царинската унија, на пример, царинскиот простор, постапката за царинење и утврдување на вредностите на стоката, правилата за потеклото на стоките.

Номенклатурата заедничка царинска тарифа (CCTN) е многу важен инструмент, не само за собирање на царина, туку и за статистичко следење на надворешната трговија, а посредно и за примена на посебните мерки во рамките на трговската, земјоделската, даночната и монетарната политика. Покрај тоа што служи во царински и статистички цели, често се употребува изразот „комбинирана номенклатура“ (combined nomenclature). Таа за заснова на меѓународната класификација на Хармонизираниот систем кој го составува Светската царинска организација, а ЕУ ја дополнува со своите потподелби, т.н. CN поднаслови (CN subheadings).

Истовремено со воведувањето на комбинирана номенклатура е воспоставна база на податоци TARIC (Integrated Community Tariff database), која дава увид во релевантните царински одредби зависно од CN кодот на одделни стоки и на тој начин дава потребни информации на надлежните национални царински службеници. Модерното административно управување се повеќе се служи со компјутерските технологии и методи. Поради тоа ЕУ воспоставила неколку компјутерски системи, на пример CIS (Customs Information System), за да се унапреди соработката со државите-членки и да се обезбеди подобра примена на царинските прописи.

Комисијата е задолжена за иницијативите во поглед на развојот на царинската политика и за предложување на царински прописи. Исто така, е овластена да води билатерални и мултилатерални преговори за царините, од кои најважни преговори во рамките на Светската трговска организација (WTO).

Советот со квалификувано мнозинство одлучува за царинските прописи и ја утврдува Заедничката царинска тарифа. Националните царински служби на државите-членки се задолжени за секојдневно оперативно спроведување на царинската политика. Тие ги собираат царинските давачки, наплатуваат надомест

и ДДВ на увезените производи и за грижат за почитување на увозните квоти и другите ограничувања.

Царинската унија е воспоставена на 1 јули 1968 година, а со создавање на внатрашен пазар во 1993 година се отстранети и останатите ограничувања на слободното движење на стоките. Бидејќи царинската политика не е статична таа мора да ги следи новите технолошки и политички предизвици кои се поставуваат пред Унијата. Првенствено се мисли на важноста на контролата на надворешните граници на ЕУ со 27 членки, со оглед на тоа што укинувањето на внатрешните контроли го зголемува ризикот на незаконската трговија, измами и затајувања.

Стратешки цели на Европската унија на подрачјето на царинската политика се:

- Создавање на рамка врз основа на транспарентни и постојани правила кои се соодветни за развојот на меѓународната трговија;
- Давање на државите-членки потребни ресурси; и
- Заштита на општеството од незаконска трговија и грижа за неговите финансиски, економски, здравствени и еколошки интереси.

Во согласност со мерките од програмата Customs 2007, зацртаните цели ќе се остваруваат со поедноставување и рационализација на законодавствата, давање на ефикасни услуги на трговците, подобрување на царинските контроли и поттикнување на меѓународната соработка.

Главни институции на ЕУ од доменот на царинскиот систем и политика се:

- Европската комисија;
- Општата управа за оданочување и царинска унија;
- Доверител;

- Европски парламент: Одбор за правни работи и внатрешен пазар;
- Советот на Европската унија: Конкурентност (вантрешен пазар, економија и истражување);
- Европски омбудсман;
- Европол;
- Светска царинска организација – WCO;
- Светска трговска организација – WTO.

Светската трговска организација (СТО) е меѓународна организација која надгледува голем број договори кои ги дефинираат „правилата на трговијата“ помеѓу членките (СТО, 2004). СТО е наследник на ГАТТ и делува со цел да се редуцираат меѓународните трговски пречки. СТО е една од најважните институции кои се занимаваат со меѓународните економски врски. Станува збор за наднационална институција со статус на правно лице, односно Светската трговска организација има свои органи. Во поширока смисла, нејзината улога е двојна. Првата улога и е да основа и да ги засили правилата за патиштата на интернационалната трговија на производи и услуги. Нејзината втора улога се состои во либерализацијата на трговијата, моментално проценета приближно на 8 илјади билиони долари годишно.

На СТО може да се гледа на повеќе начини. Тоа е организација за либерализација на трговијата, тоа е форум на владите за преговарање за трговските договори. СТО е место за разрешување на трговските несогласувања. И оваа организација оперира со трговските правила. Важноста на СТО и аспирацијата на земјите да бидат дел од оваа организација потекнува од големите привилегии што членството во СТО ги носи со себе во поглед на обезбедување на поповолен

третман за националните производи и трговските субјекти при нивниот пристап на странските пазари.

Стекнувањето на членство во СТО е од најголема важност за стекнување на статусот рамноправен трговски партнер и е единствен предуслов за стекнување на правото за регулирање на прашањата од меѓународна размена врз мултилатерален принцип.

Иако СТО започна да функционира на 1 јануари 1995, нејзините корени се постари од половина век. Корените на СТО потекнуваат од преговорите од 1986, познати како Уругвајска рунда на преговори, кои траеле цели 8 години, се до 1994 година, како и претходните преговори во рамките на ГАТТ. И Македонија е членка на СТО од 2003 година.

Седиштето на СТО е во Женева, Швајцарија. Секоја земја-членка на СТО е должна да ги назначи другите земји за најповластени, така што (со некои исклучоци) трговските концесии кои ги дала земја членка на СТО кон друга земја мора да ги даде и на сите други земји членки на СТО.

СТО иако официјално како организација со статус на правно лице постои од 1 јануари 1995 година, нејзиниот трговски систем е стар повеќе од половина век. Корените лежат во економската и социјалната катастрофа предизвикана од Големата криза во 1930-тите години. Во овој период во историјата, земјите биле насочени навнатре и провоцирале надолен тек на веќе влошениот аутпут и трговија. Ова довело до реакција во насока на примена на правила на трговија за екстремниот протекционизам. Тоа значело зголемување на царините и другите трговски бариери до тоа ниво што увозот бил драстично редуциран. Дискриминаторските договори кои ја фаворизирале позицијата на некои земји и ги

исклучувале другите кои што не биле дел од тие договори всушност станале името на играта.

Меѓутоа, состојбите во меѓународната економија непосредно пред Втората светска војна јасно укажувале на фактот дека секоја форма на билатерално договарање меѓу трговските партнери во светот била несоодветна на потребите што ги наметнувале тековните збиднувања. Состојбите биле такви што дури и најзакоравените застапници веќе не биле во состојба да ги затвораат очите пред големите штети што настанале како резултат на прекумерното употребување на протекционистичките пречки во меѓународната размена. За таа цел бил даден предлог да се формира Меѓународна трговска организација, што претставува прв обид да се создаде организација од типот на СТО. Обидите да се создаде Меѓународна трговска организација која ќе се справи со проблемите на меѓународната трговија траеле подолго. Интерни договори биле постигнати помеѓу лимитиран број на земји, но сепак тие договори не ги опфаќале најважните аспекти на меѓународната трговија. Еден дел од прогресивните економски сили во светот по завршувањето на Втората светска војна се залагале да се воспостави мултилатерален принцип на договарање помеѓу партнерите во меѓународната размена, кој ќе биде заснован врз еднаквост, недискриминација и либерализација на надворешно-трговските размени. Токму за таа цел бил даден предлог да се формира Меѓународна трговска организација чија основна задача би била либерализација на меѓународната размена, пред сè во стоковната сфера, а потоа и во сферата на услугите. Либерализацијата требало да се одвива врз принципите на еднаквост и недискриминација, што значело дека со потпишување на мултилатералната спогодба за формирање на организацијата привелегиите што некоја од потписничките им ги обезбедувала на дел од трговските партнери во меѓународната размена автоматски требало да се пренесат на сите други трговски партнери. Единствен противник на оваа идеја била Велика Британија.

Имено, во периодот непосредно по завршувањето на војната, развиените земји се уште поседувале поголем дел од своите колонии меѓу кои и најголемата империјална сила, Велика Британија. Правилата на меѓусебната размена во рамките на т.н. Комонвелт се разликувале од правилата на размената што Велика Британија ги имала со трговските партнери надвор од подрачјето на Комонвелтот. Таа не сакала големите привилегии што им ги обезбедувала на партнерите во рамките на колонијалниот свет автоматски да се пренесат на сите трговски партнери што ќе ја потпишат мултилатералната спогодба за формирање на Меѓународната трговска организација (МТО). Затоа Велика Британија настојувала да не дојде до формирање на оваа меѓународна организација. Односот на силите одел во полза на интересите на развиените земји што тешко се откажувале од доминацијата што ја имале во светот. Така, во 1947 година, на Конференцијата свикана во Женева, каде што требало да се формира МТО, не дошло до потпишување на спогодбата од страна на најголемите сили во тоа време. На Конференцијата 23-те најразвиени земји ја потпишале Општата спогодба за царини и трговија, или попозната како ГАТТ.

Новата ГАТТ предвидуваше сите земји што сакаат да станат членки да се обврзат дека по почетокот на нејзиното работење нема да вршат покачување на царинските стапки ниту ќе наметнуваат нови нецарински бариери што не се прикажани во концесионите листи од 15.04.1994. Исто така, земјите-членки требаше да покажат готовност за натамошна либерализација на режимот на размена на стоки и да ја прифатат временската шема што ја нудеше новата организација за динамиката на отстранувањето на нецаринските пречки кај двете најчувствителни групи производи: земјоделските и текстилните.

Така, на 01.01.1995 година започна со работа Светската трговска организација (***World Trade Organization – WTO***), а во неа веднаш се зачленија 90-ина земји.

СТО си постави за цел за што е можно пократок временски период да ги опфати сите земји во светот.

Принципите на кои беше поставено работењето на СТО беа во основа истите на кои беше поставено работењето на ГАТТ, но, сепак, со мали модификации. Така принципот на целосна либерализација на меѓународна размена беше надополнет со сферата на услугите (покрај сферата на стоките). Принципот на недискриминација на трговските партнери, чија реализација во времето на ГАТТ беше обезбедена со клузулата за најповластена нација, сега ќе биде реализиран со клаузулата за национален третман, која има за цел да обезбеди еднакви конкурентски позиции за сите фирми кои настапуваат на еден пазар, при што не смее да им се дава никаква предност на домашните во однос на странските фирми.

Сите земји што сакаат да бидат членки во Светската трговска организација при зачленувањето се должни да ги потпишат и да ги прифатат одредбите на следниве три мултилатерални спогодби:⁴²

- Општа спогодба за царини и трговија (ГАТТ) од 1994 год.
- Општа спогодба за трговија со услуги (ГАТС) и
- Спогодба за трговските аспекти на правата на интелектуална сопственост (ТРИПС).

Македонија стана членка на СТО на 4 април 2003, скоро десет години откако го започна патот за вклучување во мултилатералниот трговски систем. Имено во септември 1993 година со цел да пристапи во тоа време кон ГАТТ поднесе барање да добие статус на набљудувач, кое беше прифатено во октомври

---

⁴² Slavica Ro-eska, Melunardna trgovija, Ekonomski fakultet-Prilep, 2003god.

истата година од Советот на претставници во ГАТТ. На 21 декември 1994, само десет дена пред започнувањето со работа на СТО доби статус на набљудувач во новата организација, наследничка на ГАТТ. Меморандумот за пристапување беше предаден на Секретаријатот на СТО на 16 јули 1996 година, но неговата циркулација беше блокирана до март 1999 година. Фактички преговорите за пристапување кон оваа организација Македонија ги започна со овој чин и тие траеја се до септември 2002 година, по што Генералниот совет на својата седница на 4 октомври 2002 го прифати Протоколот за пристапување кон СТО и другите пратечки документи. Периодот од 6 месеци кој следеше беше искористен за ратификацијата на Протоколот за пристапување, која се случи во јануари 2003 и на приспособување на законските решенија со цел да ги исполни условите предвидени во Протоколот за пристапување.

Членството во СТО, покрај предностите, создава и одредени обврски за државните институции. Исто така, носи и значајни предизвици за стопанството кое треба да се адаптира на послободниот увоз, но и да се приспособи за да ги искористи извозните можности што ги има на располагање. Преговарачкиот тим за пристапување кон СТО ја имаше пред себе обврската да ги намали турбуленциите во стопанството кое отворањето на економијата би ги предизвикало.

Накратко, најзначајните преземени обврски се: укинување на повеќето трговски нецарински и потенцијално дискриминирачки бариери; делумно намалување на царинските стапки за увоз на земјоделски и индустриски производи во период од 3 до 5, а за некои индустриски производи и до 10 години; намалување на царините за увоз на репроматеријали и производи кои не се произведуваат во Македонија итн.

8. Заклучок

Во почетокот на 90-те години со воведување на новиот економски систем се вовеле и нов фискален систем, заснован на принципите на пазарност, приватна сопственост, самостојност на економските субјекти, ориентација кон Европската унија. Нов принцип кој е вграден во сегашниот фискален систем на Република Македонија е принципот на алокативна неутралност на даноците и буџетот, според кој, со инструментите на фискалната политика нема да се поттикнуваат и поддржуваат определени сектори.

Царинската политика претставува свесна активност на националните власти насочена кон остварување на царинска заштита на домашното стопанство. Царинската политика како најзначаен подсистем на трговската политика поаѓа од нејзините цели, детерминанти и критериуми. Имено, трговската политика претставува основа за утврдување на целите, детерминантите и критериумите на царинската политика. Од друга страна, царинската политика се јавува како средство за остварување на целите на трговската политика.

Царинската политика не треба да се усмери кон остварување на која било цел што таа може да ја исполни, туку само кон одредени цели што во дадена економско-политичка ситуација на земјата можат најдобро да се остварат преку нејзиниот инструментариум.

Царинската политика треба да создаде услови за подобрување на конкурентската моќ на домашните производители со што ќе се овозможи динамично и рамноправно вклучување на домашните производители во меѓународната размена и соработка; за создавање на поволна производна структура на

националната економија; и за супституција на тековите на извозот и увозот на стоки; а со цел долгорочно зголемување на ефикасноста на националната економија, односно остварување на економски раст и развој.

Царинската политика како дел од економската политика на една земја претставува долгорочно насочување на инструментите и институтите врзани за царинската заштита, развој на домашното производство и останати прашања од витално значење за економијата.

Царината е данок кој се наплатува за стока која се увезува во едно царинско подрачје, извезува од тоа подрачје или транзитира преку царинското подрачје.

Денес царината е надворешно-трговски инструмент со кој се штити домашното производство, иако не е ретко да се наплатуваат царини и од фискални, политички, социјални и други цели.

Заштитните царини се воведуваат со основна цел да се заштити домашното производство од странска конкуренција и да се овозможи развој на домашното производство. Оваа царина има најголема примена во современиот царински свет и делува на намалување на увозот.

Фискалната царина по правило е приход на државата и има истовремено фискален карактер.

Заштита на домашниот пазар и производство од странска конкуренција и во современи услови се оправдува со постоењето на две економски причини:

1. Заштита на младите индустрии од притисокот на странската конкуренција
2. Обезбедување на поддршка на стратешките индустрии

Економските причини за интервенционализам ги надополнуваат политичките. Тие се:

1. Заштита на работните места во постоечките производства
2. Заштита на индустриите важни за националната економија
3. Создавање можности за полесен пробив на неосвоените пазари

Царината претставува инструмент на царинската политика со што преку додавање на износот на платената царина на увозната цена се поскапува странската стока на домашниот пазар. Всушност, со износот на царината треба да се изврши анулирање на разликата помеѓу увозната цена и нормалната цена на соодветниот производ на националниот пазар на увозникот. Со плаќањето на оваа давачка при увоз, износот на царината ја оптоварува цената на увозениот производ, со што на домашниот пазар тој производ може да се продава по повисока цена. На тој начин, им се овозможува на домашните производители да ги продаваат своите производи на домашниот пазар.

Царината може да има различни ефекти, што зависи од условите во кој се применува и целите кои сака да ги постигне. Најважни ефекти на увозната царина се:

- ефект на царината на увоз (по правило делува на намалување на увозот кое се должи на поскапување на странската стока за износ на царината со што се зголемува побарувачката на домашна стока);
- ефект на царината на домашното производство (со зголемување на цените на странската стока расте побарувачката за домашна стока додека зголемувањето на царината за сировина и репроматеријали влијае врз трошоците, поскапување на домашната стока и ја прави помалку конкурентна);

- ефект на царината на понудата и побарувачката (царината како регулатор на понудата и побарувачката);
- ефект на царината на цената (царината може да влијае врз цената на повеќе начини: зголемување на цената за износот на царината, зголемување на цената за износ помал од царината или за износ поголем од царината);
- фискален ефект на царината (примарен ефект е приходот, а заштитната улога секундарна (пример се производите кои не се произведуваат во земјата, а за кои при увозот се плаќа висока царина);
- други ефекти на царината (кумулятивното дејство на царината се гледа во тоа што таа има ефект, не само на увозот, цената и производството на стока туку и на производи кои се поврзани со тоа производство).

Царинските постапки се дел од царинската политика која претставува свесна активност на националните власти насочена кон остварување на царинска заштита на домашното стопанство. Притоа царинската постапка како најзначаен подсистем на царинската политика, поаѓа од нејзините цели, детерминанти и критериуми, која воедно претставува и инструмент во насока на остварување на поставените цели.

Кога се зборува за царинските процедури потребно е да се издиференцираат:

- царинските постапки при увозот
- царинските постапки при извозот

Кога се зборува за овие два вида царински постапки треба да се потенцира дека претставуваат најзначајни сегменти од царинскиот делокруг на работа па затоа будат голем интерес како во теоријата така и во практиката.

Царинската постапка е комплексна категорија која во себе дефинира посебни процедури и начини преку кои се извршуваат зацртаните цели поврзани со увозот и извозот. Притоа таа претставува најзначаен подсистем на царинската политика,

поаѓа од нејзините цели, детерминанти и критериуми, која воедно претставува и инструмент во насока на остварување на поставените цели.

Свесни за значењето на царинските постапки се доаѓа до појава на нов концепт на царинско работење кој треба да претставува импулс за поголем развој на македонското стопанство и зголемување на ефикасноста на царинската управа во однос на ефикасно извршување и контрола на царинското работење.

Користена литература

1. Атанасовски, Живко, Биљановска Јованка. *Царински систем*, Економски факултет- Скопје, Скопје, 2006
2. Bjelić, P., (2003) *Model spoljnotrgovinske politike Evropske unije*, „Ekonomskianali“, Beograd, Ekonomski fakultet
3. Bjelić, P., (2003) *Necarinske barijere u međunarodnoj trgovini*, Beograd, Prometej
4. Водич за царинење на стоките
5. Vilus J., Carić S., Šogorov S., Đurđev D., Divljak D., (2008) *Međunarodno privredno pravo*, Novi Sad, Pravni fakultet
6. Vladimir Pertot, “Ekonomika međunarodne razmene u uslovima intervencionalizma”, Zagreb, 1967
7. Д-р Драшко Атанасоски, Царинска тарифа и царинска управна постапка, Скопје, 2013
8. Димитар Кулевски , Царинската тарифа – Битола 2000
9. Divljak, D., (2005) *Međunarodni okviri spoljnotrgovinskog poslovanja*, zbornik radova, Novi Sad, Pravni fakultet
10. Др Славко Вукша, Др Мирослав Динчић, Др Жарко Ристић, Др Петар Белокапић, Порески и царински систем и политика, Београд, 2012
11. Закон за Царинската управа, Сл. Весник на РМ: 46/2004, 81/2005, 107/2007, 103/2008, 64/2009, 105/2009, 48/2010, 158/2010, 53/2011
12. Закон за Царинската тарифа, Сл. Весник на РМ: 23/2003, 69/2004, 10/2008, 17/2008, 160/2008, 35/2010, 11/2012

13. Интернетстрани:<http://www.ceftatradeportal.com/macedonia/images/stories/MK-LCL-M1-2-1-D-A1-V2-0511.pdf>; <http://www.economy.gov.mk/>;
<http://www.customs.gov.mk/>; <http://www.investinmacedonia.com/>
14. Извадок од вебстраница интерна на Царинска управа на РМ
15. Internet prezentacija Svetske trgovinske organizacije na adresi:
<http://www.wto.org/>
16. Jorgensen, K. E., (2008) *The European Union and international Organization*, New York, Routledge
17. Кикеркова, Ирена, *Надворешна трговија*, Економски факултет-Скопје, Скопје, 2008
18. Кикерова Ирена, *Меѓународна економија*, Економски факултет-Скопје 2003
19. Кругман Р. П., Обстфелд М., *Меѓународна економија, Теорија и практика*, Табернакул, Скопје, 2008
20. Marković, I., (2009) *Doha runda multilateralnih trgovinskih pregovora*, časopis „Ekonomske teme“, Niš, Ekonomski fakultet
21. Marković, I., (2006) *Procedure multilateralnih trgovinskih pregovora u okviru međunarodnog trgovinskog sistema GATT/STO*, časopis „Međunarodni problemi“, br. 1–2, Beograd, Institut za međunarodnu politiku i privredu
22. Marović-Bajalović, D., (2005) *Svetska trgovinska organizacija*, „Pravni život“, br. 11, Beograd, Udruženje pravника Srbije
23. Одлуката за распоредување на стоките на форми на увоз и извоз
24. Проф.др.Миладин Крстаноски, Асс.м-р Данијела Смилевска, Царинско работење, ФТУ Охрид, 2008,
25. Petrović, P., Antevski. M., (2007) *Stari i novi Centralnoevropski sporazom o slobodnoj trgovini*, „Pravni život“, br. 12, Beograd, Udruženje pravника Srbije

26. Popović-Petrović, I., (2004) *Svetska trgovinska organizacija – osnivanje, funkcije, ciljevi*, „Međunarodni problemi“, br. 1, Beograd, Institut za međunarodnu politiku i privredu
27. Prokopijević. M., (2005) *Evropska unija*, Beograd, Službeni glasnik Republike Srbije
28. Radivojević, V., (2006) *Sloboda prometa robe u EU*, „Pravni život“, br. 12, Beograd, Udruženje pravnika Srbije
29. Ристо Фотов, Меѓународни финансии, Економски факултет Штип, 2010
30. Ристо Фотов, Меѓународна економија, Економски факултет Штип, 2008
31. Slavica Rožeska, Međunarodna trgovija, Ekonomski fakultet-Prilep, 2003god.
32. Stanković, M., (1987) *Carinski sistem i carinske politike*, Beograd, Naučna knjiga
33. Stojiljković, V., (2001) *Opšti sporazum o carinama i trgovini i Svetska trgovinska organizacija*, „Pravni život“, br. 11, Beograd, Udruženje pravnika Srbije
34. Таки Фити, Основи на економија, Економски факултет Скопје, 2006
35. Тодор Тодоров, Меѓународна економија, ФОН, 2010
36. Уредбата за примена на царинскиот закон (Сл. весник на РМ 66/05)
37. Уредбата за спроведување на Царински закон (Сл.весник на РМ бр.6/205, 73/206, 40/207, 62/207, 42/209, 38/2010, 46/2010, 141/201. 14/2012, 92/2013)
38. <http://www.ekfak.kg.ac.rs/sites/default/files/nastava/Novi%20Studijski%20Programi/II%20godina/Medjunarodni%20Ekonomski%20Odnosi/Predavanja/06-CARINE.ppt>
39. <http://www.ekfak.kg.ac.rs/sites/default/files/nastava/Novi%20Studijski%20Programi/II%20godina/Medjunarodni%20Ekonomski%20Odnosi/Predavanja/06-CARINE.ppt>
40. <http://www.apeiron-uni.eu/lycboardclient/Detail.aspx?DocumentID=3107>
41. [http://www.fms-tivat.me/predavanja3god/Carine tarifni sistemi 1.pdf](http://www.fms-tivat.me/predavanja3god/Carine%20tarifni%20sistemi%201.pdf)
42. <http://www.moj-bankar.hr/Kazalo/C/Carinski-sistem->
43. <http://www.apeiron-uni.eu/lycboardclient/Detail.aspx?DocumentID=3107>

- 44. http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/other_taxes/financial_sector/#prop
- 45. Царински закон на Република Македонија (Сл. весник 39/05, 04/08, 158/10, 44/11, 53/11, 11/12)
- 46. Ѓurica, A., (1978) *Protekcionizam u spoljnoj trgovini*, Beograd, Savremena administracija